

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vladimir Sorokin na českých jevištích
Daniela Mrosková

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra germanistiky a slavistiky

Studijní program Cizí jazyky pro komerční praxi

Specializace programu Cizí jazyky pro komerční praxi – ruština

Bakalářská práce

Vladimir Sorokin na českých jevištích

Daniela Mrosková

Vedoucí práce:

Mgr. Marcela Magdová, PhD.

Katedra germanistiky a slavistiky

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, duben 2022

Daniela Mrosková

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala za cenné rady, připomínky a poskytnutí materiálů, mé vedoucí práce Mgr. Marcele Magdové, PhD. a zároveň i své rodině a přátelům za trpělivost v průběhu celé doby studia.

OBSAH

1	ÚVOD	3
2	VLADIMIR SOROKIN	4
2.1	Život.....	4
2.2	Tvorba.....	5
2.2.1	Próza.....	10
2.2.2	Drama	11
2.3	Díla na českých jevištích.....	11
2.3.1	Fronta (Очередь)	11
2.3.2	Třicátá Marinina láska (<i>Тридцатая любовь Марины</i>).....	13
2.3.3	Telurie (<i>Теллурия</i>) – Hřeby v hlavě.....	18
2.3.4	Dostojevskij trip.....	21
2.4	Postmodernismus.....	26
2.4.1	Postmodernismus v Rusku.....	27
3	DEN OPRIČNÍKA	29
3.1	Opričnina.....	31
3.2	Děj knihy.....	33
3.2.1	Andrej Danilovič.....	38
3.2.2	Táta.....	39
3.2.3	Gosudar.....	40
3.3	Inscenace Studia Hrdinů Praha.....	41
3.3.1	Ohlasy.....	47
3.4	Inscenace podle Tygr v tísní.....	50
3.4.1	Ohlasy.....	52
4	ZÁVĚR	55
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	58
6	RESUMÉ	66
7	RESUME	67
8	POZNÁMKY	68
9	SEZNAM PŘÍLOH	69
10	PŘÍLOHY	70

1 ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je čtenáři přiblížit díla ruského spisovatele Vladimíra Sorokina, konkrétně ta, která byla adaptována českými divadly. Jedná se především o romány *Den opričníka* (*День опричника*), *Fronta* (*Очередь*), *Třicátá Marinina láska* (*Тридцатая любовь Марины*), *Telurie* (*Теллурия*), na jehož motivy vznikla hra *Hřeby v hlavě* a divadelní hra *Dostojevskij-trip*

Co se týče hlavního díla, kterým se budu zabývat – *Den opričníka*, zanalyzuji dvě české inscenace – první z roku 2013, jež byla realizovaná ve *Studiu Hrdinů Praha* a druhou z roku 2016, od divadelního souboru *Tygr v tísní Praha*.

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou hlavních částí, a to Vladimír Sorokin a *Den opričníka*. Přičemž v první části se budu věnovat samotnému autorovi, jeho životu a tvorbě a následně se přesunu k jeho stěžejním dílům přeloženým do češtiny. Každé dílo zvlášť zanalyzuji, a poté se zaměřím na ohlasy divadelních publicistů, co se týče jevištního zpracování. Na konci této části ještě zařadím autora do literárního období, které do detailu popíši a zaměřím se i konkrétně na ruskou variantu tohoto období.

V druhé části – *Den opričníka* – nejprve do detailu přiblížím, co vlastně pojem opričnina znamená a kde vznikl. Postupně se přesunu k samotnému ději knihy a zaměřím se na hlavní postavy románu. A v neposlední řadě zanalyzuji samotné divadelní inscenace, rovněž se zaměřím na jejich ohlasy a uvedu stručné porovnání.

Toto téma jsem si vybrala především z toho důvodu, že velmi ráda čtu, zároveň studuji ruštinu, jejíž znalosti se každým dnem snažím co nejvíce prohloubit. Analýza knihy proto pro mě byla jasnou volbou. O ruském autorovi Vladimíru Sorokinovi jsem před samotným psaním práce mnoho nevěděla, proto jsem se chopila šance a téma si vybrala. Obecně mě však zaujalo to, o čem autor píše a jakým stylem. To, že je v jeho dílech ukrytá myšlenka, která naráží na dnešní situaci v Rusku. To, že se nebojí vyjádřit svůj názor i v takto nelehké době. Uznávám, že právě teď je jeho dílo *Den opričníka* ještě více kontroverzním než kdy dříve, proto jsem se tématu rozhodla chopit. V neposlední řadě, bych se ráda v budoucnu stala překladatelkou, mým snem je přeložit mnou napsanou knihu, kterou jsem v nedávné době začala psát. I vzhledem k tomu si velice vážím českých překladů Sorokinových děl.

2 VLADIMIR SOROKIN

K tomu, abych se mohla zabývat samotným dílem Den opričníka a jeho inscenacemi, je nutné představit jeho autora – Vladimíra Sorokina, jeho život a tvorbu. Autor je zařazován do literatury postmoderní, a proto se také pokusím přiblížit tento směr.

2.1 Život

Vladimír Sorokin (celým jménem Vladimír Georgijevič Sorokin) je ruský spisovatel, dramatik a scénárista, který se narodil roku 1955 v malém městě Bykovo, nedaleko Moskvy. Vystudoval Gubkinův moskevský Institut nafty a zemního plynu, kde získal titul inženýra. Věnuje se malbě, knižní grafice a konceptuálnímu umění.¹

Nejprve se stal známým v zahraničí, jelikož v Rusku byl dlouho považován za velmi kontroverzního. Jeho díla se začala publikovat až v období tzv. *glasnosti*.² V důsledku toho bylo umožněno publikovat díla, která doposud nebyla zveřejněna a byla zakázána, jako tomu bylo v případě Sorokina i mnoha dalších.³

V roce 2001 byl oceněn *Cenou Andreje Bělého* „Za zvláštní zásluhy o ruskou literaturu.“ Také obdržel americkou cenu Liberty v roce 2005.⁴

Nyní autor žije na periferii Moskvy v obci Vnukovo v klidném, jednoduchém domě s dvěma psy a velkou kuchyní, o které tvrdí, že je to jeho druhé pracoviště.⁵

---

¹ ВЛДМР СРКН: *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://srkn.ru/biography>

² Jedná se spolu s pojmem perestrojka o období politického působení Michaila Sergejeviče Gorbačova, od roku 1985 až do konce let osmdesátých. S pojmem glasnost' se však můžeme setkat již za dob Kateřiny II. Veliké (18. století). Z ruského гласность lze vyvodit, že půjde o možnost se hlasitě a svobodně ozvat, volně a svobodně projevit svůj názor. Dále viz: POSPÍŠIL, Ivo. *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha: Libri, 2001. s. 540. ISBN 80-7277-068-3.

³ Pospíšil 2001.

⁴ ВЛДМР СРКН: *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://srkn.ru/biography>

⁵ Glanc 2009.

2.2 Tvorba

Raná Sorokinova tvorba se nesla spíše v duchu výtvarném, ovlivnil jej i film. Na jeho tvorbu měl v mládí vliv výtvarník Erik Bulatov a také spisovatel Nikolaj Vasiljevič Gogol.⁶

Sorokinovy první literární zkušenosti začínají v 70. letech minulého století. V roce 1972 byly jeho básně poprvé publikovány v novinách *Za kadry něftjanikov (Naftařská tajemství)*.

Jeho první dílo – *Fronta*, bylo otištěno v roce 1985 ve francouzském nakladatelství *Sintaxis*, nejprve rusky, a poté bylo přeloženo do všech evropských jazyků.⁷

První povídky jako *Первый субботник (První brigáda)* a romány jako *Fronta (Очередь)* nebo *Норма (Norma)* však Sorokin za literaturu nepovažoval. Nýbrž za materiál terapeutického charakteru.⁸

Do češtiny však z jeho děl nebylo přeloženo mnoho. Zatím se jedná o díla – *Den opričnika, Třicátá Marinina láska, Fronta, Telurie, Vánice, Manaraga, Dostojevskij-trip* a připravuje se zcela nový překlad *Doktor Garin*.

V západní Evropě jsou jeho romány publikovány v nakladatelstvích jako *Gallimard* (Francie), *Fischer* (Německo) *DuMont* (Německo), *BV Berlin* (Německo), *Einaudi* (Itálie), *Ambo* (Nizozemsko), *NYRB* (USA) nebo *Farrar* (USA).⁹

Rusista a překladatel Tomáš Glanc řadí Sorokina do skupiny představitelů tzv. psychedelické linie současné ruské literatury, jelikož podle Sorokina tato beletrie umožňuje čtenáři i pisateli prožít narkotické účinky. Jako příklad můžeme uvést divadelní hru *Dostojevskij-trip*.¹⁰

Co se týče motivů objevujících se v Sorokinových knihách, dalo by se říci, že jeho oblibou jsou motivy erotické. Přestože se sex a obecně erotika promítá do života každého

---

⁶ Glanc/Kleňhová 2005: 258.

⁷ ВЛДМР СРКН: *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://srkn.ru/biography>

⁸ Glanc/Kleňhová 2005: 258.

⁹ ВЛДМР СРКН: *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://srkn.ru/biography>.

¹⁰ Glanc/Kleňhová 2005: 258.

z nás v mnoha podobách, v literárním světě se po dlouhá desetiletí jednalo o tabu. V ruské literatuře můžeme sexuální motivy najít například u Vladimíra Nabokova v jeho nejkontroverznějším díle *Lolita (Лолита)*, kde popisuje vztah čtyřicátníka a dvanáctileté „nymfičky“. Ne nadarmo vydání knihy odmítly čtyři nakladatelé.¹¹ Nebo také u Eduarda Limonova v díle *To jsem já, Edáček (Это я – Эдик)*. Jde o milostný román vyprávějící příběh Eddieho, který je velmi oddaný sexu se svou ženou Jelenou, později objevuje i protější stranu mince a zkouší sex i s muži. Velmi kontroverzním románem je také román *Šatuny* od Jurije Mamlejeva, plný bizarních skutečností jako husa v děloze, polévka z akné, znásilňování nebo zabíjení zvířat. Jak poznamenal literární teoretik, filosof a překladatel, Michail Ryklin: „*Literární satanismus... jako kdyby byl vysavač, který do sebe absorbuje nejen Boha, ale i Satana.*“¹²

Sorokin o sobě říká, že není tvůrcem pornografie. Faktem je, že autor pornografie si klade za cíl čtenáře sexuálně vzrušit, zatímco autor „erotického realismu“ se snaží o pravdivé vyobrazení životních skutečností. Přesto ale Sorokin často bývá zařazen do kategorie autorů pornografů, jedná se však spíše o nepochopení autorova záměru.¹³

Když Vladimír Sorokin v roce 2002 čelil obvinění a hrozily mu až dva roky odnětí svobody kvůli pornografii ve svém díle *Голубое сало (Teplý špek)*, kde popisuje sexuální akt mezi klony Josifa Vissarionoviče Stalina a jeho následníka Nikity Sergejeviče Chruščova, řekl: „*I'm not a pornographer. A pornographer is someone who has to give the reader an erection. That's why they make their money. I'm not at all interested in my readers getting erections*“¹⁴.

Ať se jedná o *Frontu*, *Třicátou Marininu lásku*, *Telurii*, *Dostojevskij trip* nebo *Den opričníka*, v každém z těchto děl najdeme různé podoby erotiky – znásilnění, homosexuální sex nebo i sex rituální.

V románu *Třicátá Marinina láska* se setkáváme s učitelkou Marinou, která vzpomíná na svůj život, dobu, kdy objevovala svou sexualitu. Už v pěti letech zažila se svým

---

¹¹ Ulmanová 2003.

¹² Netslova.ru. *The negative World of Yuri Mamleyev* [online]. ©2022 [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <http://pda.netslova.ru/gorny/selected/mamleev.htm#2>

¹³ Milon 2006: 24.

¹⁴ CNN.com. *Russian sex row author summoned* [online]. 2002 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2002/WORLD/europe/07/25/russian.author/index.html>

kamarádem „hru na doktora“. Později byla znásilněna svým vlastním otcem, později i vedoucím pionýrského tábora. V pubertě poprvé zakusila zakázané ovoce v podobě lesbického sexu, který si následně užívala s dalšími osmadvaceti ženami. Nakonec je však její třicátou „láskou“ muž, předseda stranické organizace, se kterým dosahuje orgasmu, a kterému je později natolik věrna, že zahazuje svůj dosavadní disidentský život.

Den opričníka na druhou stranu zobrazuje převážně násilný sex, protože opričníci byli Gosudarovými „agenty“, kteří pro něj plnili veškerou špinavou práci. Hned v úvodu knihy zabíjejí Ivana Ivanoviče Kunicyna a následně celá garda znásilňuje jeho manželku, všichni se na ní postupně střídají. Na rozdíl od znásilnění v *Třicáté Marinině lásce* je zde oběť mnohem více frustrovaná, trpí velkým traumatem, jak fyzickým, tak psychickým. Znásilnění však není jedinou kontroverzní tematikou v tomto díle. Nejvíce bizarní část přichází na samém konci knihy, kdy se všichni opričníci nacházejí v lázních, svléknou se a dohromady se oddávají sexuální orgii – *houseince opričné*, kdy do sebe všichni navzájem zasouvají své údy. Jedná se o jakýsi rituál, díky kterému opričníci utužují své vztahy a dokazují si, že se na sebe mohou spolehnout. Dokud žije opričnina, žije i Rusko.

Ani v románu *Fronta* nechybí sexuální scéna. Vyskytuje se až na samotném konci knihy, jenž je pro čtenáře občas mírně matoucí, jelikož je napsaná pouze v přímých větách, v dialozích, které mezi sebou všechny postavy vedou. Sexuální scéna se odehrává mezi hlavním hrdinou Vadimem a Lídou, která je popsána na více jak dvaceti stránkách. Převážně ji tvoří krátké útržky vět zakončené třemi tečkami a mnoho citoslovcí. Ze stránek však velmi barvitě dokážeme rozeznat, co pár zrovna provádí a v jaké poloze.

I v románu *Telurie* najde čtenář náznaky sexuálních motivů. Například ve čtyřicáté kapitole, kdy postavy na konci provozují společně orgie („*A ted' orgie! odhodil pùllitr Stein a tleskl. „Orgie! Orgie! Orgie!“ úpěla Nastěnka.*¹⁵).

V divadelní hře *Dostojevskij-trip* se se sexem taky setkáme, a to v případě, když muž 1 vzpomíná na své dětství po pozření literární drogy. Jako dítěti mu jakýsi neznámý muž v metru strčil ruku do kalhot a on z toho dosáhl orgasmu. Nebo když žena 1 přistihla svého souseda provozovat sex s jakýmsi zrzavým mladíkem. Žena 2 hrála hry se svým

---

¹⁵ Sorokin 2014: 201.

dědečkem a dotýkala se jeho penisu. Muž 4 provozoval pohlavní styk se svou matkou každou noc.

Dalším často se vyskytujícím motivem v Sorokinově tvorbě jsou drogy a alkohol. Pro spisovatele jsou drogy i alkohol atraktivním tématem, jelikož při jejich užití se postava dostává do jiných stavů vědomí. Je to tak pro autory nová možnost pro vytvoření napětí, nového prostoru, který nemusí s originální dějovou linií vůbec souviset. Autoři stavy halucinace mohou využívat ke zmatení čtenářů nebo k naznačení nějaké skutečnosti, kterou záměrně tají.¹⁶

Sám autor vysvětluje svou první zkušenost s psychedelickou mocí literatury, kdy se začal do Kafkovy *Proměny*. Tehdy poprvé pochopil, co je to „literární droga“.¹⁷ Rozhodl se tento motiv tedy zahrnout i do svých děl.

Drogy působí jako hlavní motiv v románu *Telurie*, a to ve formě telurových hřebů, které jsou uživateli umístěny přímo do mozku. Člověk, co si telurové hřeby nechá do hlavy zatlouct, získá pocit nikdy nekončícího štěstí a naplnění, kterého nenalezl celý život. Uživatelé teluru také objevují nové schopnosti a kompletně ztrácejí způsobilost vnímat čas.

V divadelní hře *Dostojevskij-trip* se také jedná o hlavní motiv celého díla. Jak z názvu napovídá, postavy hry se dostávají do stavu tripu, tedy stavu po použití halucinogenů. Hlavními postavami je skupina drogově závislých lidí, kterým je podána literární droga – Dostojevskij, v podobě tablet. Celá kniha je vlastně popis drogového opojení a následného vystřízlivění, dojezdu drog.

S motivem drog se setkáváme i v románu *Den opričnika*, kde Pařez (Andrej Danilovič) získává za protislužbu pro Uljanu Sergejevnu Kozlovovou tzv. *akvárium*. V akváriu plavou zlaté rybky, které si uživatel nechá přisát k žíle a rybka následně plave krevním tokem, až se nakonec usídí v mozku, kde naklade jikry. Následně přichází omamný stav, po kterém se člověk ocitá ve stadiu, kdy není unavený, je plný života, chce se mu naplno žít a pracovat. Kromě zlatých rybek se v Rusku v roce 2027 také legalizovala marihuana, koks a tzv. *Féna Mína*. Na trh je povolil Nikolaj Platonovič, otec nynějšího Gosudara,

---

¹⁶ Blokeschová 2012: 31.

¹⁷ Glanc 2009.

protože zemi žádné škody nepřinášejí, naopak občanům při práci i oddechu pomáhají. Zato heroin nebo houbičky lid opravdu ničí, přinášejí státu škodu, proto jsou na celém území Ruska přísně zakázané.

I v *Třicáté Marinině lásce* se drogy a alkohol objevují. Marina s jednou ze svých partnerek Sašou kouří marihuanu, taktéž pije vodku pokaždé, když se vyskytne nějaký problém. Průhledná tekutina se v Rusku pije na denní bázi v jakémkoliv denní hodině. Její cena není příliš vysoká, proto si ji mohou dovolit téměř všechny sociální skupiny. V roce 2009 padlo ročně na hlavu 18 litrů čistého alkoholu.¹⁸ Sorokin tedy alkohol řadí i do tohoto díla, aby byl pro čtenáře text o to více věrohodným.

Oheň je také dalším Sorokinovým častým motivem. V knihách má různé funkce, ať už jako projev agresivity nebo jako prostředek, jímž se daná postava loučí se svým bývalým životem a metaforicky „pálí mosty“, ale ne vždy je použit v negativním slova smyslu. Občas oheň přináší hlavnímu hrdinovi i výhodnou změnu.¹⁹

V románu *Den opričniků* se s ohněm setkáváme několikrát. Hned na začátku knihy jsou opričníci posláni „zlikvidovat“ Ivana Ivanoviče Kunicyna, a to se vším všudy. Jeho zabijí, následně znásilní jeho manželku, a nakonec používají tzv. *červeného kohouta* (neboli knižně oheň, tzn., že celý jeho dům spálili). Nebo, když opričníci poslouchají poému Vlkodlak na požářišti („*Hledají hasiči, hledá policie, hledají duchovní Rus na poplach bije. [...] Hrabě už neztratil ani půl vteřiny na pomoc markýze vrhl se jediný. [...] Ve třetím patře je, ve čtvrtém, hled', páté už zdolává... V posledním ted' – plamenem objatý. Markýzin kvil, žalostný ston, oheň již požívá její balkon. Bledá a nahá jako na scéně, zmítá se markýza v dusivé pění šedého dýmu. A jazyk ohně bělostná ňadra ozářil její.*“²⁰). Z poémy vyplyne na povrch, že hrabě Andrej Vladimirovič Urusov, Gosudarův zeť, podpaloval různá stavení, v nichž byly ženy, a ty tam pak následně znásilňoval. Gosudar překvapivě Urusova neodsoudí za znásilňování žen, nejvíc ho rozzlobí a celkové ničení státního majetku. Dále oheň můžeme vidět při drogovém opojení ze zlatých rybiček, kdy se opričníci mění v sedmihlavého draka, jenž chrlí oheň a ničí domy a celkově vše, co mu přijde pod ruku, zabíjí lidi. V celém díle je tak oheň vlastně považován za prvek agresivní.

---

¹⁸ Pytlíková 2018.

¹⁹ Blokeschová 2012: 34.

²⁰ Sorokin 2009: 38-40.

Není tomu úplně stejně v románu *Třicátá Marinina láska*, kde hlavní hrdinka oheň využívá právě k tzv. *pálení mostů* za svým minulým životem. Pálí staré fotografie, knihy, také svůj deník, kam si zaznamenávala své milenky.

Přestože Vladimír Sorokin získal mnoho ocenění (viz předchozí kapitola), faktem je, že vždy nejspíše zůstane kontroverzním autorem. Jak již bylo zmíněno výše, čelil obviněním ze šíření pornografie – členové prokremelského hnutí Induščije vměstě (*Индущие вместе*) dokonce v roce 2002 jeho knihu *Голубое Сало* (*Modrý špek*) házeli do obří záchodové mísy. Taktéž byl Sorokin na základě povídky *Настя* (*Nasta*) nařčen z kanibalismu.²¹

2.2.1 Próza²²

- *Sbírky pohádek* (*Сборник рассказов*, 1992)
- *Jaké budíme zdání* (*Видимость нас*, 1993)
- *Měsíc v Dachau* (*Месяц в Дахау*, 1994)
- *Román* (*Роман*, 1994)
- *Fronta* (*Очередь*, 1985, česky 2003)
- *Norma* (*Норма*, 1979-1983)
- *Třicátá Marinina láska* (*Тридцатая любовь Марины* 1983 dokončeno, francouzsky 1987, česky 1995)
- *Srdce čtyř* (*Сердца четырех*, 1994)
- *Modrý špek* (*Голубое сало*, 1999)
- *Trilogie – Led, Bro, 23000* («Лёд», «Путь Бро», «23000», 2005)
- *Den opričníka* (*День опричника*, 2006, česky, 2009)
- *Sukrový Kremľ* (*Сахарный Кремль*, 2008)
- *Vánice* (*Метель*, 2010)
- *Telurie* (*Теллурия*, 2013)
- *Manaraga* (*Манарага*, 2017)

---

²¹ Radio Wave. *Ruské umění zažívá atmosféru strachu* [online]. 2016 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/ruske-umeni-zaziva-atmosferu-strachu-5196117>

²² Blokeschová 2012: 8-9.

2.2.2 Drama²³

- *Zemljanka* (Землянка, 1985)
- *Ruská bábuška* (Русская бабушка, 1988)
- *Pelmeně* (Пельмени, 1989)
- *Důvěra* (Доверие, 1989)
- *Dismorfománie* (Дисморфомания, 1990)
- *Jubilejní* (1993)
- *Hochzeitsreise* (1994-1995)
- *Šči* (Щи, 1995-1996)
- *Ruský bůh Trubeckoj* (Русский бог, 1996)
- *Dostojevskij trip* (Dostojevsky-Trip, 1997)
- *Šťastný Nový rok* (С Новым Годом, 1998)
- *Kapitál* (Капитал, 2006)
- *Závěj* (Занос, 2009)

Celá bibliografie Vladimíra Sorokina je zpracována online na oficiální stránce Vladimíra Sorokina.²⁴

2.3 Díla na českých jevištích

Hlavním dílem, kterým se budu zabývat je, jak už bylo zmíněno, *Den opričníka* (День опричника). Vladimír Sorokin se však na česká jeviště dostává ve větší míře. Konkrétně jeho romány *Fronta* (Очередь), *Třicátá Marinina láska* (Тридцатая любовь Марины), *Telurie* (Теллурия) a divadelní hra *Dostojevskij-trip*.

2.3.1 Fronta (Очередь)

Fronta začíná větou: „*Prosim vás, kdo je poslední?*“²⁵, kdy se hlavní hrdina Vadim zařazuje do fronty na neznámé zboží. Ptá se muže před ním, zdali je poslední, ten mu odvěti, že za ním je ještě žena, která ale na chvíli odešla. Vedou rozhovor na téma zboží,

---

²³ Blokeschová 2012: 9.

Říhová 2017: 10.

²⁴ ВЛДМР СРКН. *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://srkn.ru/bibliography>

²⁵ Sorokin 2003: 21.

po kolika kusech se dnes vydává. Jiný muž odvěti, že včera nejprve dostávali po čtyřech kusech, nakonec však jen po dvou. Takhle probíhá prakticky celá kniha, lidé stojící ve frontě spolu rozprávějí o zboží, na které vlastně čekají, hašteří se, jsou naštvaní na Gruzínce, kteří předbíhají, neustále si na něco stěžují („*To tady máme stát celý den nebo co?*!“²⁶; „*Netlačte se!*“²⁷; „*Panebože, proč to tak dlouho trvá...*“ „*Zase někdo předbíhá! Drzoun jeden!*“²⁸), mnoho z nich z fronty odchází a přijde, když se jim to hodí („*Pudu si asi koupit zmrzlinu... na chvílku si vodskočím.*“ „*Koupíte mi taky? Tu za vosumadvacet kopejek... já vám dám peníze...*“²⁹; „*Promiňte, nestál jsem za váma? Ne, vy jste stál za tou paní.*“ „*No jo, máte pravdu...*“ „*Vodskočej si, a potom ani nevěděj, kde stáli...*“³⁰), nepsaný zákoník také umožňuje stát ve více než jedné frontě najednou. Zakazuje však měnit pořadí fronty, které je také pečlivě kontrolováno tamní soudružkou.

Celá kniha působí velmi chaoticky, až komicky, jak je situace vykreslená. Lidé stojící ve frontě, hašteřící se, nevědí, na co vlastně čekají. Čtenář nahlíží do fronty, jako by v ní doopravdy sám stál. Čteme útržky všelijakých dialogů, monologů, ať už hádky, či flirtování, naříkání, povzdechy, řev megafonu i vzdálenou hudbu. Sorokin nás zasvěcuje do skutečného dění fronty.

Co se týče stylistické stránky románu, autor knihu nerozdělil na kapitoly, vede jej jako jeden souvislý text (podobně jako v případě románu *Den opričníka*). Jedná se o dlouhého hada konverzací mezi lidmi, které jsou často ukončeny jenom třemi tečkami. V ději dochází i ke scéně soulože mezi hlavním hrdinou Vadimem a Lídou. Scéna je načrtnuta na několika stánkách, proudem vzdechů a různých slabik, ze kterých lze vydedukovat pozice partnerů („*Viš že... tohle je za posledních pět let můj nejbáječnější večer.*“ „*Vopravdu?*“ „*Jo...*“ „*A proč?*“ „*Protože... protože...*“ „*Vadime... Vadime...*“ „*Poklade můj... miláčku...*“ „*Vadime... Vadime...*“ „*.....po... klade...*“³¹ [...], „*Ááááá... áááá! Áá! Áááá! Jé! Sluníčko! Ááááá! Áááá!*“ „*Chá!*“³² [...], „*Kocourku můj...*“ „*Ty máš tak nádherný prsa...*“ „*Líběj se ti?*“ „*Podle mě by se líbily každému.*“

---

²⁶ Sorokin 2003: 24.

²⁷ Tamtéž. s. 31.

²⁸ Tamtéž. s. 35.

²⁹ Tamtéž. s. 33.

³⁰ Tamtéž. s. 34.

³¹ Tamtéž. s. 270 – 271.

³² Tamtéž. s. 276.

³³; „A co kdybychom to zkusili tady?“ „Tady ve vaně? To nepůjde... já vylezu...“ „Tak takhle.“ „Nakloň se trošku...“³⁴; *Rychlejec, Lído, prosimtě... rychlejec...“ „Pojď zezadu, jo...“*³⁵).

V originálním vydání je spánek odměřen velkými prázdnými plochami, což bohužel v českém vydání chybí, a tím děj působí lehce nesmyslně.³⁶

2.3.1.1 Divadelní inscenace a ohlasy

Na české scéně román Fronta uvedlo na světlo světa v roce 2002 pražské *Divadlo Na zábradlí*. Sorokina přeložil Jakub Šedivý, jenž se také podílel na dramatinizaci spolu s Martinou Musilovou, Tomášem Palatým a Ondřejem Cihlářem. Stojící ve frontě ztvárnili herci jako například: Jiří Adámek, Nast'ja Astachina nebo Tereza Gúbelová.³⁷ Jednalo se o scénické čtení studentů DAMU a herců *Divadla Na zábradlí*.

2.3.2 Třicátá Marinina láska (*Тридцатая любовь Марины*)

Román Třicátá Marinina láska je považován za jeden z více kontroverznějších děl Vladimíra Sorokina. Důkazem toho je to, že vznikl mezi lety 1982-1984, v Rusku však mohl vyjít až v roce 1995.³⁸ Dílo bylo dokonce nazváno „*politicko-pornografickým románem*“³⁹, jelikož se zabývá detailním sexuálním životem hlavní hrdinky Mariny.

Kniha je rozdělena na dvě části. První, rozsáhlejší, mapuje několik dní Mariny, hlavní hrdinky učitelky, která vzpomíná na svou minulost. Objevuje své taje a seznamuje se se svým tělem. Pomáhá jí k tomu i kamarád Žorka, se kterým si „hraje na doktora („*U něj však navíc zahlédla dvě jádérka potažená svařetelou kůží a trčící krátký temný klacík. „Jen si šáhni, neboj se,“ zašeptal, neobratně přistoupil až k ní a docela tak zastínil proužky uprášeného světla. Marina nesměle natáhla ruku a dotkla se čehosi teplého a pružného.*“⁴⁰). Díky první části knihy můžeme jako čtenáři nahlédnout do rozvoje její osobnosti, a především její sexuality. Marina už v pěti letech ví, jak vznikají děti. Jednoho

---

³³ Sorokin 2003: 277.

³⁴ Tamtéž. s. 279.

³⁵ Tamtéž. s. 294.

³⁶ Bělunková 2003.

³⁷ Virtuální studovna. *Databáze a online služby Divadelního ústavu* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=8647&mode=5>

³⁸ Právo. 2011. Praha, 1991. ISSN 1211-2119.

³⁹ Databazeknih.cz. *Třicátá Marinina láska: kniha* [online]. 2013 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/tricata-marinina-laska-43592>

⁴⁰ Sorokin 2010: 31.

dne dokonce nachytá při aktu svou matku s Volod'ou, s jímž má poměr. Marinu tato událost příliš nerozhodila, protože ve školce už se dozvěděla, jak vše chodí. To samé by se dalo říci i o pasáži, kde Marinu ve sprše osahává její vlastní otec. Jeho záměr byl Marinu umýt, ale když jí přejel po rozkroku, neprotestovala, naopak otce nabádala, aby pokračoval (*„Otcova ruka vklouzla do mezery mezi stehny. Marina ztuhla a zahleděla se na otisky. „No vidíš... tady to taky musíme umejt...“ Prostředník jí přejel po genitáliích. Rozkročila se ještě víc, přidrčela a vpustila ho dovnitř. „Ježíš, to je tak příjemný, tati...“ Otec se tiše zasmál a znovu jí přejel po genitáliích. „Teda... to je rozkoš... eště, tati...“⁴¹⁾*). Nakonec celý akt vedl až ke znásilnění (*„Té noci ji probudili jemné doteky. Opilý otec přidrčel vedle její postele a opatrně ji hladil po břiše. Marina přizvedla hlavu a rozespale si ho prohlížela: „Co je, tati?“ Pokoj zavalila dusná tma a nahý otec se zdál malý a nemohoucí. „Marinko... Marinočko... co kdybych...,“ drmolil přerývavě stahoval z ní přikrývku. Posadila se a protřela si oči. „Že bych tě... Nechceš, abych tě... pohladil... jako v té sprše...“⁴²⁾*). Přestože se jedná o vsutku ohavnou situaci v podobě incestu, vše probíhá klidně, z otcovy strany nedochází k žádné agresi. Marinin otec však trestu neujde, nakonec spáchá sebevraždu, protože svůj čin nedokáže psychicky unést. O pár let později Marinu stihne opět podobná situace, kdy odjíždí na pionýrský tábor. Právě tady se setká s vedoucím Volod'ou, který se na ní začne sápat, mnohem násilněji než tenkrát její otec. Marina se sexem nesouhlasí, přesto se nepokouší utéct a jediné, na co se zmůže je vzlykání (*„Jen odložil vesla, okamžitě ji začal líbat – na krk, na rty, na oči, [...] Jeho rty byly horké, žádostivé a zkušené, ruka přejela po kolenou, obratně vklouzla do kalhotek a drsné prsty jemně stiskly vdoleček porostlý prvními chloupky. [...] Stejně jako tenkrát v dusné sprše dědečka včelaře se Marina ocitla na horkých mužských kolenou, která nelítostně rozevřela její krásné, štíhlé nohy. A znovu do ní vstoupilo cosi horkého, znovu ta mdloubově sladká bolest.“⁴³⁾*

V průběhu knihy se seznamujeme s jejími milenci – klavíristou Valentinem, aparátčíkem Leonidem Petrovičem a bývalým disidentem Mít'ou. Marina však neshledává atraktivními pouze muže, nikdy s nimi není schopna dosáhnout orgasmu. Zjišťuje, že není muže schopná milovat, možná právě kvůli opakovanému znásilnění, jenž několikrát zažila. V šestnácti letech přijde na to, že ji také přitahují ženy. Na oslavě narozenin své

---

⁴¹ Sorokin 2010: 44-45.

⁴² Tamtéž. s. 47.

⁴³ Tamtéž. s. 68.

kamarádky se setkává s Marií, o pár let starší dívkou, která ji zasvětila do lesbického sexu („Miláčku... holčičko moje... teď budeš má...“ *„Za minutu už obě ležely v měkké babiččině posteli, chladivé stehno neodbytně rozevíralo Marininy nohy, rty neodbytně líbaly, ruce neodbytně laskaly. Máša stiskla Marininy rozevřené genitálie, začala se pohybovat, postel zaskřípala a v tu chvíli jako by spadla neviditelná clona, jež tak dlouho halila cosi blízkého a dobře známého. [...] První noc s první milovanou bytostí... Navždy vstoupila do jejího srdce, do těla i do vzpomínek, do hmatu i sluchu a donutila šestnáctiletou dívku vyrašit v ohnivém soukvetí lásky...⁴⁴*). Pro Marinu tento zážitek znamená vstup do zcela nového světa, který jí otevře devětadvacet dveří v podobě devětadvaceti milenek.

Marina však necítí ze svého života uspokojení, je jí mizerně z toho, že marní čas. Její existenciální krizi navíc podtrhne sen o muži, který víceméně připomíná Alexandra Solženicyna. Ve snu jí prozradí: „*Děvatadvacet milenek! [...] „A ANI JEDNA MILOVANÁ! ANI JEDNA MILOVANÁ!*“⁴⁵

Když se probouzí ze snu, svou milenkou Sašu vyhodí a upadá do zoufalství, začíná pít, nechodí do práce, až do té doby, než pozná Sergeje Nikolajeviče, otce jedné ze svých žaček, a také předsedou stranické organizace, jenž jí ukazuje jeho přístup k životu – polokomunistickou filosofii. Zůstane u Mariny přes noc a ona poprvé v životě zažívá orgasmus s mužem, dokonce za doprovodu sovětské hymny („*Bammmmm...*“ *A další žhoucí příbojový val. „Bammmmm“ A další náraz do genitálií. „Bammmmm...*“ *A pěna, pěna, pěna, po nohou i po břicho... „Bammmmm...*“ *A chvějící se stehna, rozrážená další vlnou. „Bammmmm...*“ *A lavinovitě blaho dole, v hrudi i v kolenou. „Bammmmm...*“ *A trýznivé sladko, které zbavuje rozumu. Ach... Bože... Orgasmus, a jaký – tak intenzivní a travjící ještě nezažila. [...] SKVOJ GODY SIJAL NAM SOLNCE SVOBODY I LENIN VELIKIJ NAM PUŤ OZARIL! NA PRAVOJE DĚLO ON PODŇAL NARODY, NA TRUD I NA PODVIGI NAS VDOCHNOVIL! Orgasmus ještě doutná, z očí se jí řinou slzy, ale Marina už ustoupila a postavila se na jediné volné místo v přísně vyrovnaném řadu mnohamiliónového sboru, obsadila svou buňku, která byla po tolik let prázdná. [...] DOBRÉ JITRO, SOUDRUZI!*“⁴⁶).

---

⁴⁴ Sorokin 2010: 79.

⁴⁵ Tamtéž. s. 127.

⁴⁶ Tamtéž, s. 181-183.

Tímto končí první část knihy a začíná druhá, kdy Marina absolutně zapomíná na svůj bývalý život a z lesbičky, která nenávidí sovětský režim, se stává spořádaný komunistický občan, který pracuje v továrně Sergeje Nikolajeviče.

Je zajímavé, že název přímo nabádá čtenáře k tomu si myslet, že se v díle vyskytuje *láska*. V Sorokinových dílech však nenacházíme romantickou lásku. Nacházíme zde mnoho typů erotiky, jak již bylo zmíněno výše (znásilnění, homosexuální sex nebo sex rituální, nevěru). Marina se snaží o nalezení lásky, vždy se ale jedná o pouhé vzplanutí, které již zažila s třiceti lidmi.

Román je vskutku originálním počinem. Z počátku se zdá býti erotickým, až pornografickým typem díla, spíše na odlehčení, avšak v druhé části se dějová linie rozvíjí a stáčí se spíše k budovatelského charakteru. Dalo by se říci, že se jedná o parodii budovatelského románu. Sorokin se vysmívá sovětské propagandě, jejíž hlavním hybatelem je v knize Marina, která se mění z disidentky v zapřísáhlou věřící v ruský socialismus právě díky orgasmu se zasloužilým soudruhem.

Divadelní inscenace a ohlasy

Třicátou Marininu lásku na českou scénu přivedlo *Divadelní studio Továrna Praha* a poprvé se objevila na Nové scéně Národního divadla v roce 2011. Sorokina přeložil Libor Dvořák a dramaturgii provedl Karel Steigerwald. Režie se ujala Viktorie Čermáková a zahráli si zde: Jana Pidrmanová, Alena Bazalová nebo Anita Krausová.⁴⁷

Stejně jako v knize, je inscenace rozdělena na dvě části – první před „procitnutím“ a druhá po něm. Inscenace trvá okolo dvou hodin. Jana Pidrmanová má coby Marina na sobě smyslné bílé šaty. V první sexuální scéně s Valentinem, není příliš přítomná. Nahý herec je na scéně sám a pouze s Marinou mluví, slyšíme jen její hlas. Ona se objeví až po sexu, povídají si a následně hrají Chopina na piano. Během této scény, když Valentin hraje, se na zničenon objeví dvojice – muž a polonahá dívka, tancující, svíjející se do procítěné interpretace Chopina. Spíše nadbytečný a rušící pokus o alternativní umění.⁴⁸

Celkově nahota v inscenaci hraje velkou roli. Přestože kniha samotná je velmi explicitní a inscenace by si to také zasloužila, Studio Továrna nahá těla a erotiku kompletně zbavilo

---

⁴⁷ Virtuální studovna. *Databáze a online služby Divadelního ústavu* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=39428&mode=5>

⁴⁸ Žantovská 2012.

veškeré tajemnosti, všeho blízko k vzrušujícímu nebo sexy. Postavy se na scéně svlékají bez přemýšlení, jako „maso“. Například jako v sexuální scéně Mariny a Saši. Divadelní publicistka Ester Žantovská o ní řekla: „*Jako divák jsem se cítila trapně a pravdou je, že trapnost by neměla opustit scénu a prostoupit do publika.*“⁴⁹. Bohužel podobné skutečnosti se během hry stanou víckrát. Podle Žantovské měli herci celkově potíže se samotnou interpretací jejich postav i se značně schematickými dialogy.⁵⁰

Scéna se mění, když přichází Sergej, který s sebou přináší novou energii, žádný náznak deprese ani cynismu, který byl doposud typický pro postavy obklopující Marinu. Je plný optimismu a entusiasmu. Marina je očarována jeho slovy o tom, jak má rád Rusko a jak je nutné věřit prostým lidem. Zažívá s ním svůj první orgasmus. Nakonec mu propadne natolik, že začne pracovat v jeho továrně. To je moment, kdy se Marina oddává komunistické ideologii, která je na scéně reprezentována lidmi v červených kalhotách a bílých košilích. Marina s nadšením přijímá pracovní nástroje a stává se součástí jejich kolektivu, čímž zpečetí svůj osud.⁵¹

V měsíčníku Národního divadla vyšla v roce 2010 upoutávka na premiéru *Třicáté Mariny lásky*: „*Pianistka Marina hledá orgasmus, lásku, identitu. [...] Má mnoho milenek. Muži ji neuspokojují. Lesbické vztahy také ne. Obdivuje Solženicyna, v kterém vidí svého duchovního guru.*“⁵² Hrají: Jana Pidrmanová, čtyři muži a patnáct žen.

Recenze už však nebyly tak přívětivé. Podle Zuzany Drtilové je výsledek banální a tancování spíše těžkopádné než ladné. „*Sorokinův specifický text se tvůrcům vymkl z ruky a dorazily ho jen přehnané ambice,*“⁵³ říká Drtilová. „*Inscenace však působí spíše křečovitě, prvoplánově na efekt a místy až trapně doslovně.*“⁵⁴ Podle ní je tu všeho až příliš a jedinečná poetika autorova textu je tu naopak potlačena. Píše, že sexuální scéna mezi Marinou a Sašou je nekonečně protahovaná a „*násilnější divák by nejradši ztřískal obě, aby to prozření mezi nahými kývajícími se nadry trochu urychlil.*“⁵⁵ K lepším částí údajně patří monolog Sergeje Nikolajeviče, kterým se Marině snaží vysvětlit výhody

---

⁴⁹ Žantovská 2012.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Národní divadlo. 2010. Praha, 1883. ISSN 1212-1045.

⁵³ MF DNES: *Mladá fronta Dnes*. 2011. Praha: MAFRA, 1990. ISSN 1210-1168.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

komunismu. V podání Jiřího Štrébela vyvolal u publika mrazivě věrohodné nadšení. Avšak celkový dojem z inscenace byl spíše obskurní a „*snad se už nebude opakovat.*“⁵⁶

„*Práce s tolika performery – nejen herci, ale i tanečníky, mimy, režisérkami, akrobaty – však vyžaduje obrovskou režijní zkušenost a možnost důkladných a dlouhých příprav,*“⁵⁷ tvrdí Vladimír Hulec. „*Ani jednoho se však režiséře nedostávalo. Výsledkem bylo tristní pásmo do sebe nezapadajících výstupů, hraných pokaždé jinak, vesměs velmi rozpačitě,*“⁵⁸ dodává a říká, že ačkoliv záměr provokovat nahotou byl nápad dobrý, bohužel narážel na neschopnost režisérky.

2.3.3 Telurie (*Теллурия*) – Hřeby v hlavě

Sorokin ve svém antiutopickém románu publikovaném v roce 2013⁵⁹ opět nahlíží do budoucnosti (stejně jako v případě Dne opričníka), tentokrát do roku 2054. Kniha je složena z více příběhů, povídek, s tím, že každá z nich se odehrává v jiné části světa jiným lidem. V knize můžeme najít konkrétně padesát kapitol, respektive 50 samostatných příběhů, které na sebe nikterak nenavazují, a z nichž každý je psán zcela jiným stylem. Například druhá kapitola je napsaná ve stylu dopisu („*Nashledanou v rodné neimperální lebce, plné myšlenkových mlh a anglosaské střízlivosti. Yours, Leo*“⁶⁰), část páté kapitoly je napsána jako drama (*RICHARD: Silke, já potřebuju hřebík!; SILKE (cvičí dál): To je mi novina.; RICHARD: Potřebuju hřebík!; SILKE: Nebud' nudný, drahoušku.*⁶¹), osmá kapitola zabírá sotva jednu stranu a nevypráví o žádné postavě, jedná se spíše o jakousi promluvu k Evropě („*Ó stará Evropo, kolébko šibalského lidstva, bašto hříšníků a smilníků, přístave přeběhliků a pobertů, útulku bezmožníků a sodomitů.*“⁶²), kapitola sedmadvacátá je uchopena jako úryvek z učebnice, který popisuje právě telur („*Telur (Tellurium) – chemický prvek VI. B skupiny, v Mendělejevově chemické tabulce prvků pod číslem 52.*“⁶³).

---

⁵⁶ MF DNES: *Mladá fronta Dnes*. 2011. Praha: MAFRA, 1990. ISSN 1210-1168.

⁵⁷ E15. 2011. Praha: Mladá fronta, 2007. ISSN 1803-4543.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Databazeknih.cz. *Telurie: kniha* [online]. 2014 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/telurie-204191>

⁶⁰ Sorokin 2014: 15.

⁶¹ Tamtéž. s. 30.

⁶² Tamtéž. s. 47.

⁶³ Tamtéž. s. 159.

Autora tolik nezajímají postavy, spíše jako řeč, to, jakým způsobem rozmlouvají. Jak řekl jeden z recenzentů Volodymyr Kostyuk na knižní platformě goodreads: „*Though, I still have strong impression that this book could be better if it was one third or half shorter, some novels are like simple exercise in author's already established style and nothing more.*“⁶⁴ Důkazem tohoto je několik kapitol, kde se autor ani nezaměřuje na žádnou postavu, jedná se jen o proud řeči, bez kterého by se kniha nejspíše obešla. Viz například kapitola osm, jedenáct nebo jednačtyřicet, která zabírá osm řádků. Kapitoly by mohly být jakkoliv přestavěny na jiné místo nebo dokonce odstraněny a kniha by tím nestrádala.

Svět v druhé polovině 21. století se nachází v situaci po dvou evropsko-islámských válkách a v mnoha ohledech je právě podobný Dnu opričníka, kde se můžeme setkat se světem v roce 2027, avšak s prvky z 16. století a doby Ivana IV. Hrozného. V roce 2054 najdeme opričníky také, stejně tak křižáky, kentaury, templáře, trolly, komunisty a mnoho dalších vrstev, které mají jedno společné – sní o novém řádu, novém ráji, ke kterému někteří z nich docházejí díky telurovým hřebům, novému narkotiku (podobně jako zlaté rybky v *Dnu opričníka*), které se zatlouká jejich spotřebitelům do mozku. Jedná se o vzácný kov, při jehož zavedení do hlavy získá člověk pocit nikdy nekončícího štěstí, naplnění, objevuje nové schopnosti („*Roku 2022 čínští archeologové objevili nedaleko altajské vesnice Turočak starobylý zoroasterský chrám, založený ve IV. století př. n. l. přímo nad ložiskem ryzího teluru. [...], V oltářní nice pod telurovým sluncem se pak našla bronzová kladívka a telurové klínky uspořádané do půlkruhu. Těmito kladívky se klínky do lebek nalezených lebek zatloukaly. [...], Později vědci z Pekingského ústavu pro studium mozku společně s kolegy ze Stanfordské univerzity provedli řadu pokusů na dobrovolnících a dospěli k fenomenálním výsledkům: zoroasterské telurové klínky, zatlučené do určitého místa na hlavě, způsobují stav trvalé euforie a ztrátu schopnosti vnímat čas.*“⁶⁵). Malá země ležící v na Kavkaze, jediné těžiště teluru se záhy stává velmocí a telur univerzálním platidlem.

Masová výroba už pomalu končí, lidé znovu začali jíst zdravé jídlo, jezdit na koních, vrátil se jim smysl pro čas a už nikam nespěchají

---

⁶⁴ Sorokin n.d.

⁶⁵ Sorokin: 159.

Celé Rusko se rozpadlo na mnoho nezávislých zemí. Moskva, je nyní hlavním městem Moskovie, nového státu, jehož občané se nazývají Moskovité. Státní zřízení Moskovie je teokratokomunifeudalismus. Město překypuje auty, koňmi a žebráky. Na plyn nebo elektřinu zde jezdí pouze bohatí lidé, prostí občané a veřejná doprava užívá biologického paliva, jehož základem jsou brambory. Což má za následek nahnilý odér prostupující celým městem.

Ruský spisovatel Lev Danilkin o Sorokinovi v kontextu *Telurie* říká: „*Fantastický koncept ‚kolapsu Ruska‘ se pro Sorokina ukázal být mimořádně produktivním. Faktem je, že Sorokinova hlava je anomální zóna, ve které se groteskně smíchaly jazyky a literární-jazykové tradice. Ve skutečnosti je živoucí babylonskou věží.*“⁶⁶

Za knihu *Telurie* Vladimír Sorokin obdržel v roce 2014 ocenění «*Большая книга*» a «*Новая словесность*».⁶⁷

Divadelní inscenace a ohlasy

Divadelní inscenace jménem *Hřeby hlavě* vznikla ve *Staré Aréně v Ostravě* na motivy Sorokinova románu *Telurie*, a to v režii Pavla Gejguše, který dílo zároveň dramatisoval. Zahráli si zde pouze tři herci, a to Jan Chudý, Šimon Krupa a Andrea Berecková.⁶⁸ Berecková hrála jedinou ženskou postavu a Krupa s Chudým ztvárnili několik mužských postav.⁶⁹

Scéna je tvořena křesílkem a stolkem, na němž se nachází bronzová busta Klementa Gottwalda, svíčky ve skleněných nádobkách. Nad tím vším se rozprostírá velká podobizna J. V. Stalina. Atmosféru dodává hudba a občasné zvuky startujících a přelétajících objektů.⁷⁰

Děj se odehrává ve volně na sebe navazujících epizodách. První z nich se odehrává na staveništi plném pracovní atmosféry a budovatelství. Na scéně je Šimon Krupa, jako

---

⁶⁶ Daily.afisha.ru. *Новый Сорokin «Теллурия» как энциклопедия русской речи* [online]. 2013 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://daily.afisha.ru/archive/vozduh/books/telluriya-kak-enciklopediya-russkoy-rechi/>

⁶⁷ Labirint.ru. *Сорокин Владимир Георгиевич* [online]. [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://www.labirint.ru/authors/14416/>

⁶⁸ Staraarena. *HŘEBY V HLAVĚ* [online]. ©2022 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://www.staraarena.cz/hreby-v-hlave>

⁶⁹ Ostravan. *Kulturní deník pro Ostravu a Moravskoslezský kraj* [online]. 2016 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.ostravan.cz/>

⁷⁰ Tamtéž.

pracovník Kolja, jeho nadřízený Jan Chudý a spolupracovnice Andrea Berecková jako Marusja, kterou Kolja svede. Jediná ženská postava prochází i ostatními epizodami, kde se Chudý s Krupou střídají ve více mužských rolích. Všechny postavy však prahnou po jednom, a tom samém – telurových hřebech, které se aplikují zatlučením do hlavy.

Divadelní kritik Jan Kerbr popisuje, že diváci museli podepsat čestné prohlášení předtím, než do sálu vstoupili. Na vlastní nebezpečí. Sál, ve kterém totiž Stará Aréna svou inscenaci v Praze představila, 64 U hradeb, je syrový a chladný bývalý prostor kina ze šedesátých let.⁷¹

V kritickém žebříčku Divadelních novin z roku 2016 (kde ***** zážitek/ ***** nenechte si ujít/ *** je dobré vidět/ ** na vlastní nebezpečí/ * vhodné pro derniéru) Hřeby v hlavě ze *Staré arény v Ostravě* obdržely následující hodnocení: *** (*Vladimír Hulec*), *** (*Tereza Hýsková*), *** (*Lukáš Křížek*), ** a půl (*Michal Novák*).⁷²

Ladislav Vrchovský pro deník Ostravan.cz Hřeby v hlavě popisuje jako: „*Všem třem hercům je výborně rozumět každé slovo. [...] Proměnami hlasových rejstříků a intonací ukazují značnou šíři mluvních interpretačních prostředků, nezůstávají však jen u nich. Různé postavy odlišují i výrazným tělesným projevem.*“⁷³ Říká, že představení běží v rychlém tempu a divák je od samého začátku vtažen do děje „*a zejména ti, kteří Sorokinův román *Telurie* neznají, jen fascinovaně zírají.*“⁷⁴ Ale i znalci předlohy neodhází zklamání. Pavel Gejguš odvedl skvělou práci se zinscenováním ducha a mementa díla, protože se jej nesnažil celé převyprávět.

2.3.4 Dostojevskij trip

Dostojevskij trip je jako jediné z analyzovaných děl drama, nikoliv próza. Jedná se o divadelní hru, kterou Sorokin napsal v roce 1997.⁷⁵ Děj se odehrává v nepojmenovaném prostředí a čase, v jednom pokoji se sedmi postavami – dvěma ženami a pěti muži („*Místnost s prostým nábytkem. V ní se nachází pět mužů a dvě ženy.*

---

⁷¹ UNI: kulturní magazín. 2016. Praha, 1991.

⁷² DN: *divadelní noviny*. 2016. Praha, 2010. ISSN 1210-471X.

⁷³ Ostravan. *Kulturní deník pro Ostravu a Moravskoslezský kraj* [online]. 2016 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.ostravan.cz/>

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ ВЛДМР СРКН. *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://srkn.ru/texts/dostoev1.shtml>.

Někteří sedí, jiní stojí, další polehávají na podlaze. Napjatě někoho očekávají.“⁷⁶). Nikdo z nich nemá jméno, jsou označeni pouze jako „Žena 1“, „Žena 2“, „Muž 1“, „Muž 2“, ... Jak lze z názvu vyvodit, hlavní postavy se ocitají ve stavu tzv. tripu⁷⁷ po požití drogy. Hra také slouží jako odkaz na román *Idiot* od Fjodora Michajloviče Dostojevského, kterým se právě Sorokin inspiroval. Postavy z románu mají nejprve stejný charakter, ale pod vlivem drog se postavy Dostojevského a Sorokina rozcházejí.

Hra je rozdělena na stěžejní části – realitu, trip (halucinaci z drog), vzpomínky postav a poslední část je vyobrazení bad tripu,⁷⁸ dojezdu drog.

V první části se děj začíná v neznámém bytě poblíž nespécifikovaného města, kde se nacházejí drogově závislé osoby. Čekají na dealera, který měl dorazit už před sedmnácti minutami. Postavy šílí, že jde pozdě, obávají se nedostatku drogy („ŽENA 2: „*Jak počkej, co počkej?! Ty čuráku! Kvůli tobě tady všichni trpíme! Kvůli tomu tvému čuráctví!*“ MUŽ 5: „*Ale on přijde, určitě přijde, přísahám...* ŽENA 2: „*Tak dost! Já jdu! Už nečekám ani minutu!*“⁷⁹) a některé mají dokonce v plánu z bytu odejít a koupit si jiné drogy na rohu, konkrétně *Geneta* nebo *Célina*, o kterých tvrdí, že nejsou moc dobré kvality. Jedná se totiž o drogy literární, zde tak můžeme vidět Sorokinův názor na ostatní autory jako je Jean Genet (*Balkon*) nebo Louis-Ferdinand Céline (*Smrt na úvěr*). Závislé postavy se stále dohadují o drogách a jmenují i další autory jako Jean-Paul Sartre (*Mouchy*), William Faulkner (*Komáři*), Ernest Hemingway (*Stařec a moře*), Lev Nikolajevič Tolstoj (*Anna Karenina*), Pierre Klossowski, Samuel Beckett (*Čekání na Godota*), Gustav Flaubert (*Paní Bovaryová*), Guy de Maupassant (*Kulička*), Stendhal (*Kartouza parmská*), Franz Kafka (*Proměna*), Thomas Mann (*Smrt v Benátkách*) a mnoho dalších („Ž1: „*Faulkner! Toho člověk začne brát a za měsíc je z něj takovej dement, jako ty! Víte, jak se v Amsterdamu říká těm, kdo jsou na Faulknerovi a Hemingwayovi? Vzpěrači! Podívejte se na něj, na vzpěrače! Kurva... Tak mně pusť pro tu dávku! Já půjdu a vy se tady dočkáte*

---

⁷⁶ Sorokin 2007: 3.

⁷⁷ *stav po užití halucinogenů (nejčastěji ve spojení s užitím LSD)* Doktorka.cz. *SLANGOVÝ SLOVNÍK DROGOVÉ SCÉNY* [online]. 2009 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://drogy.doktorka.cz/slangovy-slovník-drogove-sceny>

⁷⁸ *slangový výraz pro negativní zážitek po užití drogy, v němž se mohou objevovat příznaky jako: pocit ztráty kontroly, poruchy vnímání vlastního těla, prostoru a času, deprese, halucinace, strach ze smrti, sebevražedné myšlenky.* Drogy-info. *Glosář pojmů* [online]. ©2015 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=35>

⁷⁹ Sorokin 2007: 3.

toho svého pojebanýho dealera a načtete se, že se z toho poblijete...“⁸⁰ [...] „M1: „Pěkný svinstvo, do toho už bych nechtěl vlítnout. Tolstoj! Když si na to vzpomenu, jde mi mráz po zádech.“⁸¹ [...] „M3: „Přesně. I když Thomas Mann je taky pěkná sračka. Strašně mě po něm bolely játra.“ „Ž1: „Napůl s Charmsem docela ujde.“⁸²). Mnoho z nich už situaci nevydrží a chtějí odejít, jenže na drogu, kterou se chystají si vzít je zapotřebí sedm lidí. Jedná se o kolektivní druh drogy. Dealer konečně dorazí a své zpoždění omluví střetem hnutí žen s hnutím mužů. Vytahuje kufřík plný literárních drog („DEALER: „Takže. Objednali jste si kolektivní. Mám tady čtyři nový. První. Edgar Poe. To je hodně velká síla. Ale dojezd je těžkej. Přes Šolochova a Solženicyna. [...] Tak co mlčíte, jak oslové? Sedum! Dyt' jste si objednali pro dvanáct lidí! Dumas je pro dvanáct! A Rabelais ten je dokonce pro šestatřicet. Platonov pro šestnáct. Sedum! Pro sedum já nic nemám... á, tady je něco pro sedum. Dostojevskij.“⁸³) a nakonec jim prodává drogu Dostojevskij, která se užívá v tabletách.

V ten moment přichází druhá část díla – trip, kdy se postavy ocitají v bytě Nastasji Filippovny. Kromě ní se zde nachází také kníže Myškin, Gaňa Ivolgin, Varja Ivolginová, Lebeděv a Ippolit (postavy z románu *Idiot*). Scéna je až na menší detaily vyňatá z Dostojevského *Idiota*, včetně dialogů a přímé řeči. Postavy beze jména se mění v postavy z románu, „Žena 1“ – Varja Ivolginová, „Žena 2“ – Natasja Filippovna, muži nejsou přímo specifikováni.⁸⁴ Sorokin přejímá mnoho postav z *Idiota*, ale nenachází se zde všechny, některé jsou dokonce navíc.

V části třetí se postavy mění zpět na postavy Sorokinovy a společně vzpomínají. Muž 1 vzpomíná na svého souseda z přízemí, na cestu do školy metrem plným krysy, které zabíjel. Na lidi v metru – dělníky z továrny na boty a na pneumatiky. Na to, jak jej neznámý muž začal uspokojovat ve vlaku, až dosáhl orgasmu („Pravou rukou mě vzal za ruku a levou mi vsunul do kalhot. [...] Jeho ruka byla velká a bílá. Druhou ruku jsem cítil. Byla měkká a teplá. Dotkla se mého ptáka a ten se hned postavil. A tak jsme jeli dál. On mi pořád šeptal: „Elfe, můj elfe“. A potom mi najednou horkým jazykem vjel do ucha.

---

⁸⁰ Sorokin 2007: 4.

⁸¹ Tamtéž. s. 4

⁸² Tamtéž. s. 5

⁸³ Tamtéž. s. 6.

⁸⁴ Říhová 2017.

Okamžitě jsem se udělal do kalhot.“⁸⁵). Muž 2 vzpomíná na zemřelého otce a dědu, který rád lovil kance, laně a lišky. Vzpomíná, jak ho děda brával s sebou, na loveckého psa Dicka, kterého omylem postřelili. Muž 2 za to byl těžce potrestán. Žena 1 vzpomíná na rybník, ve kterém se koupávala, na hůlku, kterou ji matka bila, na otce, který se jí nikdy nezastal, na to, jak si ráda sahala mezi nohy, tak moc, že ji matka dovedla k doktorovi, který jí to zakázal. Nakonec ji zavřela ve sklepě, kde přistihla souseda se zrzavým mladíkem mající sex (*Pindík mu trčel jako hůlka. Strčil ji do zadku zrzavému klukovi a začal se komíhat a hekat. Potom zakřičel: „Dyt’ jsi mladej! Tak jak to, že máš prdel jak starej kaplan?! No tak napni ji, napni prdel! Nemůžu šoustat do prázdna!“*⁸⁶). Muž 3 vzpomíná na to, jak v šesti letech prodělal obrnu, jak byl v nemocnici a čas si krátil počítáním věcí, jako mouchy, drobky, injekce, parkety. Na to, jak nikdy v létě nenosil šortky, protože se styděl za svou žilnatou nohu a jak ho jeden chlapec zahlédl, a proto mu dal přezdívku *Modrá noha*. Žena 2 pomýšlí na svého dědu, který byl válečný generál a sbíral brouky. Na to, jak později po válce ochrnl a nemohl mluvit a ona s ním hrála hry (*„Zpočátku jsem ho šimrala. Ale on nebyl lechtivý. Potom jsem mu ucpávala nosní dírky. A on dýchal pusou jako ryba. Potom jsem zvedala deku a sahala mu na pindíka. Pindík vypadal jako žába. Dědeček koulel očima, potil se a chrčel. Potom jsem vymyslela jinou hru. Vzala jsem plácačku na vyklepávání peřin a kousek cukru. Švihala jsem dědečka plácačkou po břicho a rozkazovala: „Nahlas! Nahlas!“*⁸⁷). Muž 4 však neměl babičku, dědu ani otce, pouze maminku, která pracovala jako zdravotní sestra. Jak vždy vařila, když přišla z práce, jak za ní chodili muži na návštěvu. Jak jednou hořel protější dům a on se bál a šel k ní do postele, kde ji osahával (*„Mami, já mám strach‘. A oddechoval jsem. Přitiskl jsem se k ní a hned jsem jí tam sáhnul. A usnul. Chodil jsem k ní do postele každou noc.“*⁸⁸), až nakonec měli sex (*„Položila mě na sebe a pomohla mi. Vnikl jsem do mámy a byla mojí ženou. A tak jsme to dělali každou noc. Bylo mi tak krásně, že mi někdy i tekly slzy.“*⁸⁹). Muž 5 neměl dokonce ani matku. Jednomu bratra, který mu byl velmi podobný. Neměli jídlo, tak chodili na smetiště. Stali se členem party, která žila ve zbořeném domě, dělali řízky z mrtvol, které s bratrem hledali a řezali jim zadky (*„V noci se v našem sklepě pracovalo: ze zadků se dělaly řízky. Maso namleli*

---

⁸⁵ Sorokin 2007: 18-19.

⁸⁶ Tamtéž. s. 20-21.

⁸⁷ Tamtéž. s. 22.

⁸⁸ Tamtéž. s. 23.

⁸⁹ Tamtéž.

v masomlýnku, přidali kaseinový klíž, aby se řízky nerozpadaly, osolili, opepřili a smažili na strojním oleji. Řízky vypadaly krásně.“⁹⁰).

V části poslední všechny postavy ztuhnou v neforemných pózách. Dealerovi chemik oznámí, že Dostojevskij má smrtelné účinky a je ho třeba ředit („*No... zkusíme to Stephenem Kingem. A uvidíme.*“⁹¹).

Divadelní inscenace a ohlasy

Divadelní inscenaci Dostojevskij trip na českých jevištích převzal pod svá křídla SANANIM – *Kunst Haus Praha*. Poprvé se objevila v Rock Café Praha 9. dubna 2007. Jednalo se o spolupráci SANANIM a profesionálních a amatérských divadelníků, i těch, kteří na vlastní kůži pocítili závislost na drogách. Režie se ujal Miroslav Drábek, scénografie Tomáš Bambušek a dramaturgie Jan Kačena. Zahráli si zde herci jako například: Martin Pechlát (muž 4 a Rogožin), Jitka Valášková (žena 1 a Natasja Filipovna), Martina Šťastná, Darja Dvořáková, Jiří Ratajík nebo Leoš Juráček.⁹²

„*Drábkova divoká, neučesaná a v nesnadných podmínkách vytvořená inscenace,*“⁹³ která proběhla v Rock Café v Praze diváky, vrhne do první scény, kdy hlavní protagonisté přicházejí na jeviště za doprovodu písně skupiny Queen, mají na sobě otrhané a špinavé spodní prádlo. Píseň je ponurá a z nějakého důvodu je v japonštině. Bizarní. Drábka zajímá droga jako taková. Úniky, propady do jiných světů. Na jevišti se nachází velký kvádr, pokrytý průsvitným plastem. Když postavy požijí drogu, ocitají se uvnitř tělesa a na spodní prádlo si nasazují barevné molitanové kostýmy a masky, které reprezentují jejich charaktery *Idiota*. Nejzdlouhavější je třetí část inscenace, kdy se postavy zpovídají a vzpomínají na dětství.⁹⁴

---

⁹⁰ Sorokin 2007: 24.

⁹¹ Tamtéž. s. 25.

⁹² VIS. *Virtuální studovna: Dostojevskij trip* [online]. 2007 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=26657&mode=0>

⁹³ VIS. *Virtuální studovna: Dostojevskij trip* [online]. 2007 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=26657&mode=0> (Digitalizované dokumenty (dostupné pouze v budově IDU) Dostojevskij trip. Institut umění – Divadelní ústav, Celetná 17, Praha).

⁹⁴ Tamtéž.

2.4 Postmodernismus

Vladimír Sorokin se zařazuje mezi představitele postmodernistického undergroundu.⁹⁵

Slovo moderní pochází z latinského *modo* (právě teď).⁹⁶ Post, také z latiny⁹⁷ (po), naznačuje období, které přišlo právě po moderně. Jedná se o nové epochální paradigma, odtržení od moderny nebo nový dynamický jev uvnitř moderny.⁹⁸

Pojem postmodernismus poprvé použil R. Pannwitz v roce 1917, kdy hodnotil díla Friedricha Nietzscheho.⁹⁹ Avšak vznik postmodernismu jako uměleckému směru, jak jej známe dnes, se datuje ke dni 15. července 1972. Stalo se tak v americkém St. Louis, kdy byla zbourána modernistická budova a spolu s ní i představa o moderním světě.¹⁰⁰

Podle Egona Bondyho je postmodernismus nová vývojová etapa přicházející od 70. let minulého století, kdy se mění estetický názor. Ke zlomu došlo poprvé v západním Německu. Lidé žili v úzkosti, moderna už doznávala a přišla změna. Nejprve v architektuře, hudbě a později i v estetickém cítění obecně.¹⁰¹

*„Postmoderna je etapa v dějinách kultury, která považuje za nutné stanovit předěl ve vztahu k minulosti, vymezit se vůči starším údobím lidských dějin, jež zatěžují současnost,“*¹⁰² říká literární kritik a historik Igor Fic o postmoderně.

Podle filozofa Nikolaje Dejmajnčuka je základním principem postmoderny pluralismus, ať se jedná o pohled na svět, na život. Neexistuje zde pouze jeden názor na náboženství, vědu, umění, potažmo literaturu. Postmoderní člověk je takový člověk, co má několik identit, které jsou určeny daným časoprostorem. Člověk dokáže sloučit postupy a prvky, které jsou jinak neslučitelné.¹⁰³

---

⁹⁵ Pospíšil 2001: 540.

⁹⁶ Appignanesi/Garratt 1996: 6.

⁹⁷ Nešpor 2020.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ GRENZ 1997: 20.

¹⁰¹ Studentské listy 1991.

¹⁰² *Postmodernismus v umění a literatuře* 2003: 21.

¹⁰³ Tamtéž.

Obecně vzato se však pojem postmodernismus zdá být velmi rozsáhlým, nejednoznačným a zavádějícím, je kritizován pro svou rozporuplnost a proměnlivost.¹⁰⁴

Dle Pavly Létalové, která čerpala z publikace Iriny Skoropanové – *Русская постмодернистская литература: учебное пособие для студентов философических факультетов*, v postmoderním literárním textu najdeme následující znaky:¹⁰⁵

- nejednoznačnost – výskyt dvojsmyslů a nejasností (*Fronta* – nevíme, na co postavy ve frontě čekají)
- fragmentace, zlomkovitost – autor tvoří koláže příběhů (*Telurie* – každá kapitola je nový příběh)
- dekanonizace (*Dostojevskij trip* – dekanonizace Dostojevského)
- neosobitost, povrchnost (*Fronta* – nevíme, jak se většina postav jmenuje, jsou to pouhé postavy, které představují jisté charaktery)
- neskutečné, nepředstavitelné (*Den opričníka* – Rusko v roce 2027, telerádia, mobila, zpravodajské bubliny)
- ironie (*Třicátá Marinina láska* – dosažení orgasmu za doprovodu sovětské hymny)
- mutantní změny žánrů (*Telurie* – každá kapitola je psaná jiným stylem)
- karneval představující zmatený život (opět *Telurie*)
- performance (*Fronta* – čtenáři přijde, že se opravdu ve frontě nachází)
- konstruktivismus – postmodernismus konstruuje realitu (nová realita v *Den opričníka* v roce 2027 a *Telurii* v roce 2054, *Fronta* – realita tehdejší doby, nedostatek zboží)
- imanentnost související s novými technologiemi (*Den opričníka* – opět nové technologie, *Telurie* – taktěž)

2.4.1 Postmodernismus v Rusku

Ruský postmodernismus se podle Iriny Skoropanové rozděluje na tři fáze:

- První vlna – formování, probíhala od konce šedesátých a v průběhu sedmdesátých let minulého století. Na rozdíl od západních zemí, postmodernismus v Rusku se

---

¹⁰⁴ Létalová 2017: 7.

¹⁰⁵ Tamtéž. s. 12.

objevuje až později, především kvůli tehdejšímu politickému režimu. Můžeme sem zařadit autory jako Lev Rubinštejn (*Máma myla mísu*), Josif Brodskij (*Benátské strofy*) nebo Venedikt Jerofejev. (*Moskva – Petušky*).¹⁰⁶

- Druhá vlna probíhající od konce sedmdesátých let do let osmdesátých, přinesla utvrzování postmodernismu jako literárního směru. Spisovatelé experimentují, pokoušejí se o nové žánrové útvary. Zařazujeme sem právě Vladimíra Sorokina, Sašu Sokolova (*Škola pro hlupáky*) nebo Viktora Jerofejeva (*Ruská krasavice*).¹⁰⁷
- Poslední, třetí vlna, která probíhala od konce osmdesátých let až do devadesátých, se také nazývá obdobím legalizace. Řadíme sem Ljudmilu Petruševskou (*Byla jednou jedna žena, která chtěla zabít sousedovo dítě*), Alexandra Žolkovského nebo Igora Jarkeviče (*Ум, Секс. Пумепамыпа*).¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ Létalová 2017: 18.

¹⁰⁷ Tamtéž. s. 19.

¹⁰⁸ Tamtéž.

3 DEN OPRIČNÍKA

Sorokin se chápe tématu alternativní historie, konkrétně Ruska v roce 2027. Což samo o sobě skýtá celé pole možností, jak látku uchopit. Podle jeho vlastních slov, nikdo v Rusku, od prezidenta až po posledního bezdomovce, neví, co se zemí bude. A jelikož se motivu temné vlády Ivana IV. Hrozného a opričniny příliš mnoho autorů nedotklo, Sorokin se zaměřil právě na něj.¹⁰⁹

„*Ivan IV. Hrozný, na rozdíl od Ivana III. byl opravdu nemocným člověkem,*“¹¹⁰ říká Sorokin, „*rozdělil zemi na dvě části, a to byl počátek občanské války v Rusku. Opričninu obdařil superschopnostmi, fakticky byla nadřazena duchovenstvu i bojarům. Opričníci, jako kdyby byli archanděly Ivana. Vytvořil celý nový paralelní svět a sám se jmenoval igumenem.*“¹¹¹ Podle Sorokina jsou všechny potíže, revoluce, otřesy a moře prolité krve důsledky opričniny.¹¹²

Impulsem pro napsání *Dne opričníka* byla tehdy současná situace v Rusku, na kterou se rozhodl reagovat: „*Během uplynulých osmi roků pod vládou Putina se ale všechno vrátilo zpátky. Pyramida moci, kterou vytvořil v 16. století Ivan Hrozný, existuje dodnes.*“¹¹³ říká Sorokin v rozhovoru pro *Kölner-Stadt-Anzeiger* v roce 2008.

„*Cíl textu je zřejmý: v obludně nadsazené podobě postihnout co nejodpudivější tendence vývoje současného putinovského státu,*“¹¹⁴ říká Vladimír Mikulka pro časopis *RESPEKT*. „*... pro vlastenecky naladěné Rusy a Putinovy ctitele musí být Den opričníka plivnutím do tváře, pro opozici provokativně formulovaným manifestem vzdoru,*“¹¹⁵ dodává.

---

¹⁰⁹ ВЛДМР СРКН. *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://srkn.ru/interview/sshirokov.shtml>.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ *Představený pravoslavného kláštera* (slovník cizích slov [online]. [cit. 3.2.2022]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.cz/igumen.html>); ВЛДМР СРКН. *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://srkn.ru/interview/sshirokov.shtml>.

¹¹² ВЛДМР СРКН. *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://srkn.ru/interview/sshirokov.shtml>

¹¹³ Vltava. *Rozhovor s ruským spisovatelem Vladimírem Sorokinem* [online]. 2008 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/rozhovor-s-ruskym-spisovatelem-vladimirem-sorokinem-5156505>

¹¹⁴ *Respekt* 2013: 61.

¹¹⁵ Tamtéž.

„Jen málokdo si připouští, že strašidlo opričnictví, jež obchází Evropou, je tu. Že jeho projevy a dopady se v Čechensku, na Ukrajině, v Bělorusku, v Gruzii nezastaví,“¹¹⁶ tvrdí o situaci v roce 2014 Vladimír Hulec pro časopis REFLEX. „V Rusku se opět jak rakovina rozmáhá velmocenská rozpínavost, vládnou samozvaní carové, jejich nohsledi a opričníci,“¹¹⁷ dodává.

„Jsem připraven na všechno. Spisovatel v Rusku, pokud je skutečně svobodný a nepíše detektivky pro peníze, tak či onak nemůže nešlápnout společnosti na nohy,“¹¹⁸ sděluje Sorokin před vydáním knihy v roce 2006. V roce 2008 říká: „Spisovatel, který mluví pravdu, je v Rusku už tradičně nepřitelem státu. Má dvě možnosti: buď se bojí, anebo píše. Máš-li strach, pak přestaň psát.“¹¹⁹

Vladimír Sorokin je považován za kontroverzního autora, sám v rozhovoru pro Radio Svoboda z roku 2008 uvedl, že sám neví, co se s jeho díly stane: „Cenzura v Rusku není, zatím.“¹²⁰ Jeho knihy byly dokonce tolik pobuřující, že se před Velkým divadlem ocitly v záchodové míse.

Román *Den opričníka* po vydání rychle obsadil žebříčky bestsellerů a během čtyř let byl vydán v jedenácti evropských zemích.¹²¹

Také se očekávaně setkal s mnohou kritikou, ale i s pozitivními ohlasy. Spisovatel Lev Daniklin o knize říká: „Obecně vzato je to velmi směšný román a nejvíc k smíchu je, jak je napsán. Těžko říct, proč postavy románu z roku 2027 mluví, jako by to byly postavy Ivana Susanina¹²² nebo Písně o kupci Kalašnikovovi¹²³.“ Ve finále však tvrdí, že se jedná

---

¹¹⁶ Reflex 2014: 52.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ ВЛДМР СРКН. *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://srkn.ru/interview/sshirokov.html>

¹¹⁹ Vltava. *Rozhovor s ruským spisovatelem Vladimírem Sorokinem* [online]. 2008 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/rozhovor-s-ruskym-spisovatelem-vladimirem-sorokinem-5156505>

¹²⁰ Svoboda. *День опричника" и "Сахарный Кремль": возвращается ли в Россию традиция политической литературы* [online]. 2008 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://www.svoboda.org/a/462097.html>

¹²¹ Studio hrdinů. *Vladimír Sorokin/Kamila Polívková: Den opričníka* [online]. 2013 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://mail.divadlo.cz/du/dudokumenty/fond/42667/42667_PR.pdf

¹²² Pnp.ru. *Какой подвиг совершил Иван Сусанин* [online]. 2020 [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.pnp.ru/social/ivan-susanin-sovershil-svoy-podvig-407-let-nazad.html>

¹²³ *Báseň Michaila Lermontova napsaná v roce 1837* (iLibrary.ru. *Интернет Библиотека Алексея Комарова* [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://ilibrary.ru/text/1151/index.html>), celá citace Danilkina: ВЛДМР СРКН. *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://srkn.ru/criticism/ldanilkin.shtml>.

o vynikající komedii s veselou zápletkou, která zesměšňuje lidské slabosti našich současníků.

„Na každé stránce vidím Rusko, ke kterému směřujeme. A to je šíleně děsivé.“¹²⁴ tvrdí jeden z kritiků Vasilij Klenin na portále bookmix.ru. „Množství důrazně staroruských slov činí vyprávění mimořádně vytríbeným.“¹²⁵

Sám autor při otázce, jaké reakce kniha u lidí vzbudila, odpověděl: „Reakce byly a dosud jsou bouřlivé. Myslím, že se ta kniha dotkla určitého neuralgického bodu společnosti.“¹²⁶

3.1 Opričnina

Pro uvedení do děje románu je důležité vysvětlit pojem opričnina, který prostupuje celým dílem. Setkáváme se s ním na většině stránek a děj, jak už z názvu napovídá, se zaměřuje na jeden den právě jednoho z opričníků.

S pojmem opričnina se setkáváme už v 16. století za dob Ivana IV. Hrozného, který sám tento pojem zavedl ve spojení s jeho bezpečností. Za jeho vlády převzal do osobního vlastnictví mnoho měst, z knížat, nižších šlechticů a bojarských dětí vybral do tělesné stráže tisíc mužů, v Moskvě si pro své účely vyčlenil několik ulic, jmenoval zvláštní hodnostáře určené pouze k jeho službám, a také opustil Kreml a nechal si vystavět nový palác. Všechny tyto inovace, veškeré jeho osobní vlastnictví spadalo pod jeho vedení a nazývalo se *opričnina* (*опричнина*). Majitelé dvorů, kteří se ocitli v opričnině, dostali náhradu v podobě pozemků v *zemštině* (*земщина*) – zbytku ruské říše, kterou car nechal ve správě zemských bojarů, knížat a stávajících hodnostářů.¹²⁷

Ivan IV. Hrozný vnímal opričninu jako svou soukromou gardu, později nabyla statutu policie, která kontrolovala zrádce státu. Počet mužů oddaných carovi se z tisíce zvětšil až na 6 tisíc. Opričníka bylo možné poznat podle znaku psa a metly, což značilo vyčenchávání a vymetávání zrady. Vždy byli od hlavy až k patě oblečeni v černém. Byli

---

¹²⁴ Bookmix. *Рецензия на книгу «День опричника»* [online]. 2015 [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://bookmix.ru/review.phtml?rid=140681>

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Studio hrdinů. *Vladimír Sorokin/Kamila Polívková: Den opričníka* [online]. 2013 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://mail.divadlo.cz/du/dudokumenty/fond/42667/42667_PR.pdf

¹²⁷ Karamzin 1984: 325.

naprosto oddáni carovi, a tím i státu, zavázali se přísahami, přestali se stýkat s přáteli a rodinou.¹²⁸

Za služby jako udávat zrádce, nenavazovat přátelství s nikým, kdo nepatřil k opričnině, ničeho se neštítit, za mravní otrlost, jim na oplátku daroval car půdu, dokonce i budovy s movitým majetkem předchozích majitelů, kteří byli nuceni se vystěhovat z území opričniny.¹²⁹

V zemi probíhalo mnoho vraždění, opričníci neplnili svou práci přesně tak, jak měli. A tak po sedmi letech fungování tohoto systému, car opričninu ruší. Alespoň jak píše Nikolaj Karamzin, úděsné jméno a jeho ohavný symbol, rozdělení měst a dvora, a stejně tak vojenskou sílu. Zemština a opričnina opět tvořily jednu část – Rus. Opričníci se začlenili mezi řadové občany.¹³⁰

Avšak již v době Ivana IV. Hrozného byl pojem opričnina slovem zastaralým. Poprvé se s ním setkáváme na přelomu 14. a 15. století. *Опричнина* ze staroruského *опричный* byl zvláštní majetek, přidělený členům velkovévodské dynastie.¹³¹

V knize *Den opričníka* se setkáváme s prakticky stejnou opričninou jako za dob Ivana IV. Hrozného, avšak zmodernizovanou mnohými prvky, jako například telerádiem, boeingy, „psy“ – sledovacími zařízeními, reproduktory, mercedesy (*medáky*), zpravodajskými bublinami nebo mobily, ze kterých jako hologram vystupuje osoba, se kterou hovoříte. Úkolem opričníků je vyhánět obyvatele opričniny do zemštiny (*„Zdrčená usedlost se obvykle ponechávala pro někoho z našich. I původní čeled' tam zůstávala pro nového pána, Jako to mám třeba já.“*¹³²), stíhat zrádce státu a nemilosrdně je trestat (*„Dědičnému hned ruce vážeme a do huby roubík vrážíme. Pak za lokty a na dvůr. No a žena... se ženou si ještě pošpásujem. Tak se to patří.“* „... aby po vzpurníkovi proti Dílu Gosudarovu nezbylo na Rusi ani památky.“¹³³) a sloužit svému pánu Gosudarovi. Opričníci jsou panovníkovi nejbližšími a nejvěrnějšími lidmi. Jak již bylo zmíněno, opričníci byli nuceni vzdát se svého dosavadního života, utnout konexe s přáteli a rodinou, a také přijmout

---

¹²⁸ Ključevskij 1928: 220-222.

¹²⁹ Karamzin 1984: 327.

¹³⁰ Tamtéž. s. 356.

¹³¹ Booksite. *Опричнина* [online]. 2015 [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/084/645.htm>

¹³² SOROKIN 2009: 22.

¹³³ Tamtéž. s. 26.

nová jména (například Pařez – Andrej Danilovič, Táta – Boris Borisovič, Berla, Pind'a, Sivolaj, Pohoda, Halama, Zmrzlík, Nařvanec, Hrom, Potkya, Vosk, Jehňátko, ...).

Sorokin však opričnickou vrstvu obohatil i novými elementy, jako například heslem „Slovo a Dílo“, jež je hojně používáno mezi jejími představiteli.

„Slovo a Dílo“ („Слово и дело“) se však používalo až za vlády Petra I. Velikého (přelom 17. a 18. století) a bylo spjato s mučením a udáváním. Ten, kdo heslo pronesl, chtěl dát vědět o svědectví vykonaném proti královské osobě – tedy o zradě.¹³⁴ Opričníci se také velmi rádi oddávají homosexuálním hrátkám („Pevné paže pevná těla obemykají. Líbáme se vespol na ústa svá.“ ... „Nabíráme si masti hutné, vonné a údy si jí potíráme.“¹³⁵) a hojnému užívání drog.

3.2 Děj knihy

Knihy *Den opričníka* je pro mnohé kontroverzní a těžko čitelnou, ať už z hlediska stylistiky nebo obsahu, který autor líčí. Popravování lidí, zrádců Ruska, znásilňování žen, dost časté opakování vulgárních slov a výrazů, mnoho sexuálních scén, to všechno se čte velmi těžko. Když pomineme tyto skutečnosti, mně se kniha paradoxně četla dobře, přestože není rozdělena na kapitoly, nýbrž se jedná o celistvý text. Z vlastní zkušenosti se mi lépe čtou knihy, které se dělí na úseky. Avšak navzdory tomuto a také tématice, o které *Den opričníka* pojednává, kniha mě velmi zaujala a pomohla mi nahlédnout jak do historie, tak do možné budoucnosti Ruska.

Den opričníka mapuje jeden z pondělků Andreje Daniloviče, nedostudovaného studenta Moskevské univerzity, který se dal na opričninu. Děj se odehrává v Rusku, avšak v budoucnosti (v roce 2006¹³⁶, kdy kniha vyšla se jednalo o poměrně dalekou budoucnost, nyní v roce 2022 už je odehrávající se děj poměrně blízkou budoucností) v roce 2027. Rusko je absolutistická autokracie a je odděleno od zbytku světa zdí. Amerika, Holandsko a celý Západ jsou země špatné. Jediná země, se kterou Rusko udržuje přátelské vztahy je Čína, jejíž jazyk se i v Rusku stává módním. Na Sibíři žije 28

---

¹³⁴ Academic. *Словарь крылатых слов и выражений* [online]. 2003 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: https://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_wingwords/2527/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE

¹³⁵ SOROKIN 2009: 158.

¹³⁶ Machoninová 2007.

milionů Číňanů („Když si uvědomím, že Číňanů na západní Sibiři žije dvacet osm milionů, tak starosti svého přítele Čou Šen-mina moc dobře rozumím ...“¹³⁷). Čína do Ruska exportuje mnoho zboží („V salonu je vše po čínském způsobu – lehátka, koberce, nízké stolky, vázy vysoké jako dospělý člověk, rohože, draci na hedvábu a draci z nefritu zeleného. Zpravodajské bubliny taky čínské, ohýbané, černým dřevem vykládané.“¹³⁸; „V čínských medácích jezdíme!“ [...], „Čínskýma boeingama lítáme.“ [...], „Z čínských pušek náš Gosudar kachničky strílet ráčí“ [...], „Na čínských postelích děti děláme!“ [...], „Na čínských mísách potřebu konáme!“¹³⁹). V čele země stojí Gosudar, panovník, car, který je pro obyvatele někým jako Bůh. Chod Ruska mají však spíše na starosti opričníci, kteří jsou gosudarovi nejbližší. Ti se vypořádávají s nepřáteli a zrádci, mají na starosti onu „špinavou“ práci. Jsou povoleny drogy, jako například kokain nebo marihuana, aby se obyvatelé cítili více uvolněně. Naopak heroin nebo houbičky jsou zakázány („Na základě výnosu tohoto byly koksík, Fena Mína a tráva jednou provždy ku všeobecnému užívání uvolněny. Anžto státu žádnou škodu nepřinášejí, ale naopak občanům při práci i oddechu pomáhají.“ [...], „Zato herák, kyselinka a houbičky lid opravdu ničí, pročť státu škodu přinášejí. A tudíž jsou na celém území ruském přísně zapovězeny.“¹⁴⁰). Novým druhem drog, který se v roce 2027 v Rusku vyskytuje, jsou zlaté rybičky, které si uživatel přiloží k žíle, rybka se přisaje a vpluje do krevního toku až nakonec do mozku, kde naklade jikry. Výsledkem je nekonečný proud myšlenek a nabytí sil bez jakýchkoliv abstinčních následků po vystřízlivění („Pravdu má Táta: po rybkách se člověku žít a pracovat chce, kdežto po heráku by si rovnou pro další dávku utíkal.“¹⁴¹). Autor tuto drogovou seanci sedmi opričníků popisuje tak, že se mění v sedmihlavého draka, který má namířeno do Ameriky a cestou ničí vše, co se mu dostane pod ruku. Popis celého zážitku je napsán v lyrické podobě („A hlava ta každá jméno své má, jméno své a přízvisko: A hlava první Táta jmenuje a zove se, a hlava druhá Pařez jmenuje se a zove se, nu a hlava třetí Karabáč pojmenována, hlava čtvrtá Samoša jméno nese, a tož hlava pátá Jerocha se jmenuje, a ta šestá zase Mokrošem je zvana, a hlava sedmá jménem Pravda slove.“¹⁴²), avšak když se Drak dostane do Ameriky a začne

---

¹³⁷ SOROKIN 2009: 142.

¹³⁸ Tamtéž. s. 23.

¹³⁹ Tamtéž. s. 146.

¹⁴⁰ Tamtéž. s. 72-73.

¹⁴¹ Tamtéž. s. 83.

¹⁴² Tamtéž. s. 76. 4

zabíjet lidi a ničit domy, celý text se promění zpět do prozaického textu, v jednu dlouhou větu na celou stránku, kde chybí diakritická znaménka („a když jsme je sežrali, kosti jejich vyplivali, znovu jsme žhnout a pálit se jali, žhnou a pálit ty mizery mizerné, zmrdy ty ohavné [...], a pak už vpouštím nejužší paprsek rožeň svůj věrný ohnivý vpouštím jí do lůna a mocně plním chvějné to lůno vyje ta žena řevem nelidským a já pomalu rožněm svým ohnivým začínám **jebjebjebjebjebjebjeb**.“¹⁴³).

Celým dějem nás provází opričník Andrej Danilovič, také zvaný Pařez, který zažívá jeden ze svých obvyklých dní, konkrétně pondělí. Je pár dní po Vánocích. Román je koncipován v ich-formě. Z mého úhlu pohledu zde vidím malou podobnost se Solženicynovou novelou *Jeden den Ivana Děnisoviče*, která je také pojata konceptem líčení jednoho dne hlavního hrdiny. Na rozdíl od Solženicyna však v rukou máme konkrétní představu, o čem by dílo mohlo být. Jak už z názvu napovídá, Den „opričníka“ bude vyprávět děj opričníka. Ale to, kdo je Ivan Děnisovič je pro potenciálního čtenáře pouze abstraktní představa.¹⁴⁴

V rozhovoru pro oficiální stránku Vladimíra Sorokina (*Официальный сайт Владимира Сорокина*) autor prozradil, že jediné, co knihy mají společného je forma jednoho dne, kterou jsou napsány.¹⁴⁵ „Když jsem začal psát, nepřemýšlel jsem o tom. Rozhodně jsem nechtěl parodovat Solženicyna. Jeden den člověka je podle mě vulkanická forma, která umožňuje pohlédnout na celou společnost kolem dokola.“¹⁴⁶ říká Sorokin pro Novinky.cz.

Děj knihy začíná brzy z rána a končí v úterý po půlnoci. Andrej Danilovič bydlí v sídle zabaveném po bývalém zástupci penězoměnce – Stěpanu Ignat'jeviči Gorochovi, včetně služebnictva, které Daniloviči dává veškerou potřebnou péči. Gorochov totiž upadl v nemilost a opričníci jej popravili („Gorochovovi jsme tenkrát, jak se sluší a patří, nejdřív hubu hnojem protáhli, pak mu ji bankovkami nacpali, zašili, svíci do zadnice vrazili a na bránu do nádvoří pověsili.“¹⁴⁷). Den opričníka Daniloviče začíná popravou

---

¹⁴³ SOROKIN 2009: 81.

¹⁴⁴ Běňovský 2011.

¹⁴⁵ ВЛДМР СРКН. *Официальный сайт Владимира Сорокина* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://srkn.ru/interview/sshirokov.html>

¹⁴⁶ Pavelka 2010.

¹⁴⁷ Sorokin 2009: 15.

Ivana Ivanoviče Kunicyna, vypleněním jeho sídla pomocí tzv. červeného kohouta¹⁴⁸ („*Aha. Holá pláň. To znamená červeného kouhoutu. Což tu nebylo už hodně dlouho.*“¹⁴⁹) a pokračuje znásilněním jeho chotě všemi přítomnými opričníky. Andrej pomáhá vyřešit problém Uljany Sergejevny Kozlovové výměnou za zlaté rybky a následně se propadá do drogového opojení v něm, cestuje letadlem za věštkyní, které se táže na osud Ruska, navštěvuje Gosudarku, Gosudarovu manželku, a její děti, zavítá do lázní za ostatními opričníky, kde společně zabíjejí Gosudarova zetě, jenž se stal holým a byl vyhozen Gosudarem z Kremlu, a nakonec se všichni společně oddávají hromadné orgii – *housence opričné*, kterou zavedl Táta. Do té doby ji opričníci prováděli pouze v párech, a to opričninu rozvracelo. Ale dokud žije opričnina, žije i Rusko.

Z mého úhlu pohledu, když jsem knihu četla, mi nepřišlo, že čtu knihu odehrávající se v roce 2027. Spíše jsem nabyla názoru, že se autor snaží o antiutopickou satiru, která zobrazuje co nejautentičtější návrat k dobám vlády Ivana IV. Hrozného. Avšak když se spojí uvažování, jazyk, korupce a cynismus z dob bývalých se všemi moderními technologiemi, jako jsou telerádia, letadla nebo luxusní auta, čtenář dříve nebo později nabyde odlišného dojmu.

Svět v roce 2027 se podle Sorokina, alespoň co se týče technologií, jeví jako velmi zajímavá doba pro život.

V knize se můžeme setkat s již zmíněným telerádiem, což je v podstatě rádio a televize dohromady, většinou se vyskytují v autech („*Je to systém dovolující bez rušení poslouchat a vidět to, nač se s takovými potížemi dívají a co po nocích poslouchají naši domácí odštěpenci.*“¹⁵⁰). Dále s mobily, což jsou zařízení podobná dnešním mobilním telefonům („*Vidím, jak rudě mihotá a plane Tátovo mobilo. U snídání nesluší se hovorům zprostředkovaným se věnovat. Mobila svá všichni vypínáme. Jenže rudý signál značí volání Gosudarovo.*“¹⁵¹), s výjimkou toho, že z mobila se obličej volaného zobrazí jako hologram („*Vytahuje z kapsy mobilo a ukazuje mi je. Ve vzduchu se zhmotní dvě kouzelné Číňanky: jedna jede nahá na buvolu a druhá stojí nahá pod kypícím vodopádem.*“¹⁵²;

---

¹⁴⁸ *Zhoubný oheň, zlv. zachvacující dům, domy, požár; jeho vypuknutí* (Čermák/Hronek 1988: 135).

¹⁴⁹ Sorokin 2009: 22.

¹⁵⁰ Tamtéž. s. 65.

¹⁵¹ Tamtéž. s. 35.

¹⁵² Tamtéž. s. 104.

„*Volám Tátu. Ve vzduchu vpravo od volantu se rodí jeho široká tvář s bradou ryšavou*“¹⁵³). Hovor se však dá přepnout i na tajný rozhovor.

Místo televizí v *Dnu opričnika* najdeme bubliny. Jsou vícero druhu – zpravodajské, ty, ve kterých se vysílají zprávy („*Zprávy*“! *velím úsečně. Bublina se rozhoří, zavlní se v ní blankytná, bílá a rudá státní vlajka Vlasti. Usrkávám čaj s malinami a sleduji zprávy: Na severokavkazském úseku Jižní stěny opět kradou činovníci zemských správ, Potrubí na Dálném východě bude znovu uzavřeno, dokud Japončiči s prosíkem nepřichvátají, Číňané rozšiřují svá sídliště v Krasnojarsku a Novosibirsku, ...*“¹⁵⁴), a klasické bubliny, na kterých lze sledovat filmy a ostatní věci („*Jenže dáma do bubliny s filmem hledí a jako by vůbec nic neviděla. Jako by se skrz bublinu dívala.*“¹⁵⁵).

Dalším elementem, co se v 16. století za dob Ivana IV. Hrozného nevyskytoval jsou boeingsy nebo auta. Opričníci vlastní mercedesy (*medáky*) červené barvy, se kterými jezdí po desetiproudých silnicích, kde mají vyhraněný pruh přímo pro sebe – rudý pruh.

Gosudarův otec, Nikolaj Platonovič, zlikvidoval supermarkety a zavedl pouze takzvané Lidové stánky, kde se od každého zboží vyskytuje pouze po dvou druhích, aby to lidem nákup co nejvíce zjednodušilo („*Když si lid vybírá z dvojího, usidluje se v něm vnitřní klid, jistotou zítřka prodchnut, zbytečného hemžení se vyvaruje, a tudíž je uspokojen. A s takovým uspokojeným lidem se pak dají konat velké věci.*“¹⁵⁶). V Lidových stáncích se nachází prodavač, který zákazníkovi všechno zboží, co si přeje, sám podává. Sortiment není tolik rozmanitý, ale postačující – *cigarety Otčina, papirosy Rus, vodka Žitná a Pšeničná, chléb černý a bílý, čokoládové bonbony Míška huňatý a Míška na severu, povidla jablečná a švestková, máslo čerstvé a máslo solené, maso s kostmi i bez, mléko čerstvé i převařené, vejce slepičí a křepelčí, salám tvrdý a měkký, kompot višňový a hruškový a konečně sýr Ruský.*¹⁵⁷

Kromě Lidových stánků lze v roce 2027 v Rusku také najít podomní obchodníky s přenosnými pultíky s knihami. Gosudar a Slovesná komora je schválili. V pultíku lze zakoupit mnoho knih – pravoslavnou literaturu, ruskou klasiku nebo novinky současných

---

¹⁵³ Sorokin 2009: 216.

¹⁵⁴ Tamtéž. s. 10.

¹⁵⁵ Tamtéž. s. 97.

¹⁵⁶ Tamtéž. s. 285.

¹⁵⁷ Tamtéž. s. 84.

spisovatelů (v roce 2027 se sem řadí například *Nikolaj Voropajevskij: Otcové naši; Isaak Epštejn: Dobyť tundry; Rašid Zametdinov: Matička Rus, má vlast; Savvatij Šarkunov: Všechní dny; Oxana Podrobská: Zvyky dětí nových Číňanů*¹⁵⁸ a mnoho dalších). Podle některých je ruská klasika, jako například *Idiot* od *Fjodora Michajloviče Dostojevského* nebo *Vojna a mír* od *Lva Nikolajeviče Tolstého*, neužitečná a spalují ji („*Co zíráš? To jsi nikdy knihy nepálil?*“ „*My pálíme jen škodlivé knihy, Praskovjo Mamontovno. Nemravné a kacírské.*“ „*A tyhle jsou snad podle tvého užitečné?*“ „*Klasika ruská je státu prospěšná.*“ „*Knihy musí být jen k věci, sokoliku – o řemesle tesařském, pekařském, zednickém, elektrickém, ...*“¹⁵⁹).

V roce 2027 lidé platí primárně mincemi. Mohou si vybrat jakými konkrétně, a to první nebo druhé ražby. Také existují takzvaní *průzračníci*, kteří například pracují jako číšníci na letištích. Jejich paměť je bezedná, znají odpověď na cokoliv („*Kolik času zbývá do výbuchu slunce?*“ *Odpovídají s přesností na rok...*“¹⁶⁰). Jedná se v podstatě o jakési roboty. Restaurace už ale dávno nefungují, tak jak dříve fungovaly, jelikož teď existují stoly *hojnopřejné*, což znamená, že objednané jídlo se objeví okamžitě na zákaznickově stole („*Objednávka okamžitě vyroste přímo ze stolu. Takové tu mají stoly – hojnopřejné. Vodky vždy rovnou celou karafu dostanete.*“¹⁶¹).

3.2.1 Andrej Danilovič

Andrej Danilovič – Pařez je, jak již bylo zmíněno, hlavní postavou románu. Provází nás svým dnem, konkrétně pondělkem. Andrej je, jak lze z názvu vyvodit, jedním z mnoha opričníků pracujících pro cara Gosudara. Nad ním stojí jeho nadřízený Táta. Andrej je mladý muž, který opustil svou rodinu pro to, aby plnil oddanost svému státu, Gosudarovi. Z jeho osobního života „před opričninou“ se v knize dozvídáme pouze to, že jeho rodiče již dávno zesnuli. Že s nimi byl poprvé v Kremelské síni na Labutím jezeře, kde pojídal kaviár a obdivoval baleríny v krátkých sukních.

---

¹⁵⁸ Jedná se o vymyšlené autory, avšak jak z názvů vyplývá, jedná se o nacionalistické knihy, které pravděpodobně oslavují Matičku Rus nebo seznamují se současnými tématy jako zeď, kterou je Rusko odděleno od okolního světa nebo chování čínských dětí, jelikož s Čínou Rusko udržuje přátelské vztahy a na Sibíři žije 28 milionů čínských občanů.

¹⁵⁹ Sorokin 2009: 109.

¹⁶⁰ Tamtéž. s. 92.

¹⁶¹ Tamtéž. s. 92.

Z knihy můžeme pochopit, že je opričnině velice oddaný, plní veškeré rozkazy, které mu Táta nebo Gosudar zadají. Rád holduje alkoholu a jiným návykovým látkám („*Vydechnu a hodím do sebe vodku. [...] Vybavím si skoro všechno – kdo jsem, kde jsem a proč. Pomalu a opatrně se nadechnu. Vodku zapíjím kvasem.*“¹⁶²) a velmi rád má ženská stvoření, což dává dost často najevo („*Dívám se na dívčí nožky a na koše, zralými višněmi oplývající.*“¹⁶³ [...] „*Narozdíl od Fed'ky je Taňuška požehnaná a blahovonná. Suknice její příjemně šelestí.*“¹⁶⁴ [...] „*Podle líček zruměnělých vidím, jak je rozdychtěná. Upřela zraky dolů, zprudka se uklonila, ňadry vysokými zavlnila a za veřejí dubovou zase zmizela. A ve mně srdce planutí hnedlinko se probudilo z té letmé úklony dívčí: předminulá noc mi znovu svou temnou horkou náruč otevřela, stanem sladkým v uchu ožila, teplým tělem dívčím k mému se přivinula, horce zašeptala a vši mou krví žhavě proběhla. Jenže Dílo přednější je.*“¹⁶⁵)

Má mnoho poddaných, které „zdedil“ po předchozím majiteli Goročovovi („*Goročovovi jsme tenkrát, jak se sluší a patří, nejdřív hubu hnojem protáhli, pak mu ji bankovkami nacpali, zašili... A usedlost pak mně připsána byla. Spravedlivý je náš Gosudar.*“¹⁶⁶) Fed'ka, jeho sluha, mu pomáhá se oblékat, obstarává pořádek. Taňuška, jenž připravuje jídlo. Samson, lazebník, je Pařezův holič. Chůva, děvečky od krav, kuchař, metař, psář, hlídač, klíčnice. V průběhu knihy, když navštěvuje věštkyni, se dozvídáme, že s ním jedna z jeho poddaných očekává potomka.

3.2.2 Táta

Táta – Boris Borisovič je také jedním z opričníků. Avšak jak jeho jméno může napovídat, je „otcem“ ostatních, nadřízeným. Sorokin nám jako čtenářům chce dát najevo obraz hierarchie v opričnické společnosti. Táta nad ostatními opričníky dohlíží, drží nad nimi ochranou ruku, vychovává je, ale zároveň si jich váží a dává i dostatečný prostor k projevu mladších opričníků („*Solidní nabídka. [...] Nad tou zamyslet se třeba. Kdo chce k věci něco říct?*“ [...] „*Raděj bych si nejdřív naše mladé poslechl,*“ podívá se Táta

---

¹⁶² Sorokin 2009: 29.

¹⁶³ Tamtéž. s. 10.

¹⁶⁴ Tamtéž. s. 11.

¹⁶⁵ Tamtéž. s. 13.

¹⁶⁶ Tamtéž. s. 15.

tím směrem. „Tak co?“ [...] „Takže tak, hrabě. A povšimni si, že takto naši mladí smýšlejí.“¹⁶⁷).

S jeho jménem se setkáváme v celém díle, jelikož Andrej Danilovič a ostatní jej oslovují docela často („Promiň, Táto,“ křičuje se Pind'a, „to mi snad sám ďábel hlavu poplet...“¹⁶⁸; „K smrti ne!“ varuje nás jako vždycky Tátův hlas. „Jasná věc, Táto!“¹⁶⁹; „Už jsi tu, Pařeze?“ „A kde jinde bych byl, Táto?“¹⁷⁰).

3.2.3 Gosudar

Slovo gosudar (rusky *государь*) je podle velkého ruského výkladového slovníku¹⁷¹ hlava monarchického státu; car, imperátor, kníže, panovník, atd. Druhý význam slovník vykládá jako zastaralé oslovení pána, nejstaršího z rodiny, úředníka nebo zastaralý, formální a zdvořilý projev muži.¹⁷²

Se jménem Gosudar se jako čtenáři setkáváme téměř na každé stránce, což akorát podtrhuje to, jakou úlohu v textu má. Gosudar je panovník Ruska – car.

Opričníci k němu *vzhlížejí* („Spravedlivý je náš Gosudar.“¹⁷³; „Gosudarovi žehnej.“¹⁷⁴), plní všechny jeho rozkazy („Na Gosudarův rozkaz byla usedlost obležena už uprostřed noci.“¹⁷⁵; „Ano, Gosudare. Rozuměl jsem. Vše bude v okamžení splněno, Gosudare.“¹⁷⁶). A to přesto, že během děje knihy nikdy není fyzicky přítomen („Jen Gosudar chybí. O pondělcích nám obvykle prokáže tu laskavost a přijde se pomodlit společně s námi. Dnes tu ale není, slunéčko naše přejasně.“¹⁷⁷), vždy se na něj obracejí prostřednictvím komunikačního zařízení.

Gosudar je spravedlivý a každý hřích vykonaný v rozporu s opričninou potrestá („Tvůj hřích necudný soudit nemohu, před Bohem každý z nás sám za sebe odpovídá. Ale žhářství

¹⁶⁷ Sorokin 2009: 163-164.

¹⁶⁸ Tamtéž, 24.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 27.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 73.

¹⁷¹ Gramota. *Большой толковый словарь русского языка* [online]. [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <http://www.gramota.ru/slovari/info/bts/>

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Sorokin 2009: 15.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 17.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 18.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 35.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 32.

ti neprominu. Táhni mi z očí!“¹⁷⁸ [...], „No ano...“, povzdechne si. „A takovému dobytku jsem svěřil dceru svoji.“¹⁷⁹).

Dokázal sjednotit všechny národy ruské: „i Tatary, i Mordvince, i Baškiry, i Židy, i Čečence, i Inguče, i Čeremisy, i Evenky, i Jakuty, i Karelce, i Marijce, i Karjaky, i Osety, i Čuvaše, i Kalmyky, i Burjaty, i Udmurty, i Čukči prostoduché, i mnohé a mnohé další...“¹⁸⁰

Před nynějším Gosudarem, jehož jméno neznáme, vládnul jeho otec – Nikolaj Platonovič, který se v Rusku zasloužil o mnohé, jako například zlikvidování supermarketů a založení Lidových stánků (viz kapitola Děj knihy, str. 30), položil první kámen do základů Západní stěny v roce 2011, a také zavedl výnos O užívání povzbuzujících a uklidňujících látek („Na základě výnosu tohoto byly koksík, Fena Mína a tráva jednou provždy ku všeobecnému užívání uvolněny.“¹⁸¹).

3.3 Inscenace Studia Hrdinů Praha

*Studio Hrdinů je, jak už bylo zmíněno v úvodu, divadelní scéna, která se zaměřuje především na autorské, režisérské projekty s důrazem na spolupráci zahraničních a domácích divadelních tvůrců a na žánrové a oborové přesahy. Hlavními režiséry scény jsou Kamila Polívková, Katharina Schmitt, Jan Horák a Miroslav Bambušek. Spolupracuje však i se zahraničními režiséry.*¹⁸²

Den opričníka podle Studia Hrdinů měl premiéru 7. února 2013 ve Veletržním paláci v Praze. Překlad díla zajistil Libor Dvořák, dramaturgii Jan Horák a hudbu Ivan Acher.

183

Inscenace *Dne opričníka* se ujala režisérka Kamila Polívková (1975), která román, jako kdyby ušila na míru herci Karlu Dobrému, jenž ztvárňuje Andreje Daniloviče. Herec si

---

¹⁷⁸ Sorokin 2009: 49.

¹⁷⁹ Tamtéž. s. 50.

¹⁸⁰ Tamtéž. s. 153.

¹⁸¹ Sorokin 2009: 172.

¹⁸² *Studio Hrdinů* [online]. [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://studiohrdinu.cz/cs/o-nas/>

¹⁸³ Virtuální studovna. *Databáze a online služby Divadelního ústavu* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=42667&mode=5>

zahrál ve filmech jako *Mission Impossible*, *Deník Anne Frankové*, *Doktor Živago*, *Bathory* nebo *Lída Baarová*.¹⁸⁴

„Je to představitel moci, proti které se nedá postavit,“¹⁸⁵ říká Polívková, co pro ni znamená opričník. „Dá se říct, že je to kritika současných poměrů v Rusku, kritika Putina režimu“¹⁸⁶ a objasňuje, čeho se dílo týká. „Samozřejmě jsem nad tím přemýšlela konkrétně, že to bude hrát Karel, takže jsem s tím pracovala i takhle. Představovala jsem si už jeho, to mi velmi pomohlo.“¹⁸⁷ Nakonec dodává, že román zdramatizovala přímo pro Karla Dobrého.

Herec Karel Dobrý za roli Andreje Daniloviče získal několik ocenění, a to Cenu divadelních novin a Cenu Alfréda Radoka, taktéž byl nominován na Cenu Thálie.¹⁸⁸

Přestože je Karel Dobrý jako Andrej Danilovič na jevišti sám, v publiku mu asistuje okolo 15 herců, který představuje lid, na němž Pařez předvádí své heroické činy, jež vykonal během jednoho opričnického dne.

Uprostřed jeviště se nachází vana. Diváci hledí na Karla Dobrého, který svůj den začíná koupelí, při níž setřásá zbytky kocoviny a diváků si vůbec nevšímá. Pronáší svůj monolog o koni, ve kterém tkví celý jeho život. Kůň se však vzdaluje a nikoho nedbá, odchází navěky a nenávratně. Z knihy víme, že se jedná o sen, který se Andreji Daniloviči zdá, avšak jej probouzí mobil.

Vylézá se nahý z vany a popíjí vodku. Hluboce dýchá a následně zvrací v zákulisí, kde můžeme slyšet úpěnlivé zvuky a skřeky. Vrací se, otírá se a z ramínka strhává svůj oblek, který si začne oblékat. Na jevišti je kompletní ticho, slyšíme jen hercovy vzdechy a kroky. Danilovič se připravuje na svůj den, češe si vlasy, bere si drogu na posílněnou. Vypadá nesvůj. „Kremelská síň koncertní ve mne vždy nadšení budila“ konečně se ozývá z Karlových úst. Cituje přesnou repliku Andreje Daniloviče z knihy. Mluví o svých

---

¹⁸⁴ Csfed.cz. *Karel Dobrý: Biografie* [online]. ©2022 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.csfed.cz/tvurce/4764-karel-dobry/biografie/>

¹⁸⁵ Vltava. *Ve Studiu Hrdinů uvedli na jeviště Sorokinův Den opričníka* [online]. 2013 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/ve-studiu-hrdinu-uvvedli-na-jeviste-sorokinuv-den-opricnika-5094801>

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Machoninová 2015.

rodičích, se kterými tu poprvé byl před šestadvaceti lety. Podle něj kacírína prosakuje i sem: „*Ale od toho jsme tady my, abychom kacírínu vymycovali.*“¹⁸⁹

„*Vypadnout z opričniny je to samé jako o obě nohy přijít... to už pak do smrti nechodíte. Jenom se plazíte.*“¹⁹⁰ Danilovič mluví o tom, jak k opričnině přišel a co pro něj znamená. Následně ve svém monologu přidává na intenzitě, na emocích, rozohňuje se a mluví rusky, kdy cituje knížete Ivana Vasiljeviče: „*Я не враг, я не захватчик, я не то то, я только палец предупреждающий. Отец ваш и охранитель, ваш и всего государства русского превеликого!*“¹⁹¹. V knize tato replika zazněla také, avšak v češtině: „*Nejsem nepřítel váš, nejsem vetřelec. Jsem jen prst varující, otec váš a ochranitel. Váš i celé Říše ruské převeliké.*“¹⁹²

Dobry se napije vody a pronáší: „*A je tu další číslo – stránka z nedávné minulosti, temné a truchlivé.*“¹⁹³ Líčí situaci, kdy zmatení obyčejní lidé stojí na náměstí, nemají peníze na obyčejný kus chleba. Na tento zástup je velmi smutný pohled, když v tom vidí tři děti bez domova, dvě holčičky a chlapce. Pro člověka, který nejprve vidí divadelní podobu před tou knižní, se zdá být scéna poněkud nesmyslná. Andrej Danilovič se však momentálně ocitá v Kremelské koncertní síni, jak zmínil na samém začátku. Nachází se v prázdném sále, vpravo od něj sedí režisér, vlevo dohlížitel z Tajné kanceláře, před ním kníže Psovskij a za ním přednosta z Kulturní komory. Společně sledují zkoušku na sváteční koncert, který se chystá.

V síni probíhá několik zpěvů, první z nich je píseň o Gosudarovi, druhý zpěv o Rusi a třetí číslo, právě stránka z nedávné minulosti, kterou Karel Dobry ztvárňuje svým průzračným hlasem, zpívá píseň. Velmi ji procitňuje, vraští čelo, vypadá velmi smutně, dokonce se rozpláče. Jelikož v knize se ve scéně vyskytuje několik lidí a Karel Dobry je na jevišti zcela sám, jedná se o velmi obdivuhodný uvěřitelný herecký výkon. Scéna se zpěvem na mne opravdu zapůsobila.

---

¹⁸⁹ Sorokin 2013.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Sorokin 2009: 52.

¹⁹³ Sorokin 2013.

„*Co to čteš?!*“¹⁹⁴ končí píseň Dobrý a vyzývá jednoho z diváků k tomu, aby přečetl knihu, jenž právě čte:

„*Za dávných časů na Rusi svaté noží nebylo, proč chlapi ruští dobytče čuráky roztínaly*“¹⁹⁵. Poté, co dotyčný úryvek dvakrát přečte, Dobrý jej nařkne z toho, že Gosudar nemá „hnusná“ slova rád a diváka stránky z knihy donutí sníst („*Žer, ať se víc dozvíš!*“¹⁹⁶), zároveň ho také nutí tančit. Je rozohněný a vyhazuje jej z jeviště.

V knize dochází k jiné situaci, a to, že opričníci použili červeného kohouta na jeden z domů, který dostali jako příkaz od Táty. Popravili jeho majitele Ivana Ivanoviče a znásilnili všichni společně jeho vdovu. Jeden z opričníků jménem Berla má u sebe zakázané pohádky právě s mottem: „*V oněch časech prastarých na Rusi svaté noží nebylo, proč chlapi ruští dobytče čuráky roztínali.*“¹⁹⁷. V ten moment Andrej Danilovič plácá Berlu a konfrontuje jej s knihou („*Jestli to Táta uvidí, z opričniny tě požene.*“ [...], „*Gosudar přece nemá hnusná slova rád.*“¹⁹⁸).

V Kremelské síni začíná nová scéna. Popisuje ji do detailu, mění hlas v hlas děsivý, předstírá, že je krtek lezoucí z krtince, krtek diverzant. Karel Dobrý opět předvádí obdivuhodný výkon one man show, jelikož v knize se tato scéna také objevila („*Zpoza mraků vyplíží se luna a vše světlem nejasným ozáří. Středem jeviště se táhne Třetí západní roura. Přesně ta, kvůli níž je v posledním půldruhém roce tolik poprasku a řeči, tolik starostí a mrzutostí.*“¹⁹⁹), avšak s tím rozdílem, že v ní figurovalo několik postav najednou.

Karel Dobrý si nasazuje baletní špičky a jako Pařez začíná tančit. Ztvárňuje tak Kozlovovou, která za Danilovičem jde s prosbou o záchranu své kamarádky a kmotry jejich dětí, Klaudivy Lvovny, který má být následující den poslána do vyhnanství. „*Aaa... Gosudar nechce o milosti ani slyšet. Pro všecko na světě vás zapřísahám, zbývá už jenom den pouhý!*“²⁰⁰ předvádí Dobrý nářek baletky. Mění se z postavy opričníka v postavu baletky v mžiku sekundy. Mění přitom hlas a řeč těla. Upírá oči do publika a nakonec

---

¹⁹⁴ Sorokin 2013.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Sorokin 2009: 28.

¹⁹⁸ Tamtéž. s. 29.

¹⁹⁹ Tamtéž. s. 55-56.

²⁰⁰ Sorokin 2013.

říká, že baletce s jejím požadavkem vyhoví: „Dobře, že jste to vy!“²⁰¹ a následně publikum začíná tleskat. Na podium přichází žena, která začne oslnivě zpívat. V knize tato pasáž přichází v jiné části děje, dokonce nezpívá žena, nýbrž Savelij Ivanovič Artamonov – vypravěč bylin a bajkář lidový. K ženě na podiu se přidávají lidé z publika, sborovým hlasem zpěvačku doprovázejí. Náhle se odněkud vynořují dva muži a ženu klátí k zemi, svlékají její sukni a Danilovič se mezitím usmívá. Pískne a muži ji odnesou ze scény.

O pár minut později Dobrý tahá jednoho z mužů z publika na zem, do zákulisí, kde ho „zabíjí“: „*Jakmile dojde na krev, všechno jde jako po másle. Tak už se to prostě zavedlo.*“²⁰² Následně se usazuje na mužovo místo vedle jedné z žen. Mluví přátelským tónem hlasu, žena vypadá nesvá. Jeho tón se mění v důrazný, nervózní. Bere ženu za ruku, vzpírá se. Zatáhne ji bezcitně a sahá jí na tělo přede všemi, svléká jí spodní prádlo: „*Nožky... nožky mám na ženských ze všeho nejraději. Nožky. Lýtka. Kolínka. Kotníčky. Prstíčky s pěstěnými nehtíčky.*“²⁰³ Násilně ji chytá za vlasy a noří ji do vany, kde s ní předstírá sexuální styk. Znásilnění.²⁰⁴ „*Je sladké zanechat semeno v lůně ženy nepřítele státu,*“²⁰⁵ vychází z Pařezových úst. Žena je ponořená celá ve vodě několik sekund, Pařez ji vytáhne a nechá jí bezvládně ležet na zemi. Karel Dobrý v rozhovoru pro 7 pádů Honzy Dědka o scéně řekl následovně: „*Jednou jsem se cítil ohroženě v divadle, to bylo při Opričnikovi, kde jsem měl scénu znásilňování. Znásilňoval jsem dívku přes vanu, a to se jeden chlap zvedl z hlediště, a to jsem myslel, že... to bude blbý.*“²⁰⁶ Také říká, že doufá, že už po něm režiséři nikdy nebudou chtít hrát role, jako byl Andrej Danilovič: „*Několikrát do měsíce jsem škrtil ženskou, hrál opričníka a blázna van Gogha! Nebylo mi z toho dobře.*“²⁰⁷

Po dokončení aktu si Danilovič zapálí cigaretu a stěžuje si na svůj zlovyk. Ženu odnášejí z jeviště a Andrej začne vykonávat potřebu přímo tam, před diváky. Modlí se nad vanou:

---

²⁰¹ Sorokin 2013.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ ilustrační foto viz Přílohy, č. 1.

²⁰⁵ Sorokin 2013.

²⁰⁶ Youtube. *Karel Dobrý (1. 2. 2022, Malostranská beseda) - 7 pádů HD* [online]. 2022 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tQjhrUgNNmg>

²⁰⁷ MAGAZÍN+TV 2018: 5.

„*Kéž rozprchnou se nepřátelé Boha a Gosudara našeho.*“²⁰⁸ Zamýšlí se nad myšlenkou, co by se stalo, kdyby opričníků nebylo, kdyby neměl kdo chránit matičku Rus. Je mu z ní úzko, a proto se noří hlavou do vany. Stěžuje si na Západ, na to, kolik plynu z Ruska „vysávali“ a kolik sil na něj ruského pracujícího lidu padlo. Říká, že Čína je moudřejší, hovoří o tom, že v Rusku se Číňanů hodně rojí. Jak můžeme vědět z knihy, jen na Sibiři jich žije dvacet osm milionů. „*A ne jenom chleba čínský jíme, čínské maso jíme, v čínských med'ourech se vozíme, v čínských boeingách lítáme, z čínských pušek střílíme, na čínských postelích děti děláme, na čínských mísách potřebu konáme...*“²⁰⁹ rozohněně vypráví Pařez. A bere si jakousi pilulku. Svléká se. Nejprve košili, pak boty, ponožky, kalhoty. Úplně do naha. Opričníci jdou do lázní, Andrej říká, že v lázních jsou si všichni rovni, i dědci, i omladina.

Přichází scéna, ze které může mít obavy ne jeden čtenář Sorokinova *Dne opričníka*. Scéna, kdy jsou všichni opričníci v lázních a společně zažívají tzv. *housenku opričnou*. Karel Dobrý však stojí sám na jevišti, úplně nahý se zavřenýma očima, popisuje situaci: „*Vlna krve do šourku dravá. Povstává úd můj obnovený. Zvedá se jak chobot mamuta sibiřského. A pod údem udatným se svitem šarlatovým se rozsvěcejí vejce masivní. A nejen má.*“²¹⁰ Říká, že *vejce* se rozsvěcejí všem opričníkům. Popisuje, jak se všichni objímají v objetích bratrských, líbají se na ústa. Mužsky, bez ženské něhy zbytečné. Mastí si navzájem potírají údy, vědí, jak se potěšit. *Housenka opričná* je už na světě a opričníci pochodují a divákům se skrz hlavního herce naskytá pohled, jako kdyby na jevišti stálo herců několik. Dobrý najednou otevírá oči a vážně říká: „*Pane, pomoz nám nezemřít,*“²¹¹ a upadá na zem. Říká, že ne vždy se opričníkům daří vykonávat *Slovo a dílo*. Opět pije z lahve vodky a šnupu jakousi drogu. Začne se propadat do bláznovství. Říká, že krásné tělo jako má Gosudarka, manželka Gosudara, nikdo jiný ve světě nemá. Myslí na její smyslné rty. Hystericky se směje a křičí. Předvádí dialog mezi ním a Gosudarkou, který se v knize odehrál. Ptá se ho, co je nového v Moskvě, co bude s Ruskem, co o ní ostatní říkají. V tento moment je Dobrý v roli Gosudarky a Andrej Danilovič je psí hlava na zdi. Tu si nasazuje na hlavu a zoufale se rozkřičí. Sedá si do vany a začne velmi klidným a přátelským tónem vyjmenovávat zboží, co se prodává v Lidových stáncích, které zavedl

---

²⁰⁸ Sorokin 2013.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Tamtéž.

Gosudarův otec (viz kapitola Děj knihy, s. 29). Kritizuje to, že všechno zboží je k dostání ve dvou variantách, nýbrž sýr pouze jeden – ruský. Říká, že tomu nerozumí, ale že Gosudar to určitě nejlépe ví, z Kremlu vše nejlépe vidí a slyší. Zatímco opričníci se tu sami plahočí. Vše říká velmi ironickým a sarkastickým tónem. Je naštvaný.

Scéna začíná tmavnout a Dobrý s vlčí hlavou mává. Diváci tleskají a oplácejí mu vděčné úsměvy. Na jeviště přicházejí i herci z publika. Dobrý se po potlesku vrací znovu a zpívá ruskou písničku: „*В детском саду будет скоро новый год.*“²¹²

Když jsem četla knihu *Den opričníka*, občas jsem měla problém některé pasáže přečíst, na můj vkus vše bylo až moc kontroverzní a explicitní. Dohromady však na mne kniha zapůsobila a byla jsem zvědavá, jak se převodu na jeviště ujme Kamila Polívková. Očekávala jsem mnoho podob, ale takovou, jakou jsem zhlédla z video záznamu nikoliv. Karel Dobrý v roli Andreje Daniloviče předvedl úctyhodný výkon, za který si svá ocenění opravdu zasloužil. Celý text hodinové inscenace se prý dokázal naučit za sedm hodin.²¹³

Ne všechny pasáže knihy se do divadelní adaptace vešly. Mnoho scén bylo zpřeházených, například situace s Gosudarkou se v inscenaci odehrává na samotném konci, až po *housence opričné*, v knize se odehrála za polovinou knihy.

Obecně vzato mne však inscenace velmi mile překvapila. I přes mnoho kontroverzních scén, kdy jsem zcela uvěřila hereckému výkonu lidí v publiku, znásilnění, jezení listů z knihy, nahoty nebo vykonávání potřeby na jevišti, věřím, že vidět takovéto dílo na živo byl vskutku nezapomenutelný zážitek.

3.3.1 Ohlasy

„*Pro mě vrchol plzeňské přehlídky: znepokojující téma diktatury, možná aktuálnější, než jsme ochotni si připustit,*“²¹⁴ říká Josef Herman pro Divadelní noviny. Také vypichuje informaci, že je zřejmé, že Sorokin míří právě na Putina. „*Režisérka Kamila Polívková, zároveň autorka textu a vizuálu inscenace, však rozehrála poutavé divadlo složené z účelných činností Karla Dobrého a dalších herců rozesazených mezi diváky, odkud některé opričník vtahuje na scénu,*“²¹⁵ mluví Herman o autenticitě inscenace. Hovoří

---

²¹² Sorokin 2013.

²¹³ MAGAZÍN+TV 2018: 5.

²¹⁴ DN: *divadelní noviny* 2010: 8.

²¹⁵ DN: *divadelní noviny*. 2013: 8.

o tom, že Karel Dobrý zahrál úkony jako vylézt z vany, osušit se, obléknout, napít se, zakouřit si, svléknout se, vlézt do vany, mezitím někoho zabít nebo znásilnit, zcela autenticky. „*Osobně bych rozdával Thálie a jiné divadelní ceny právě za takové herectví, které tu předvedl Karel Dobrý,*“²¹⁶ zazní nakonec od Hermana.

Herec Karel Dobrý za roli Andreje Daniloviče vskutku získal několik ocenění, a to Cenu divadelních novin a Cenu Alfréda Radoka, taktéž byl nominován na Cenu Thálie.²¹⁷

Dobrého výkon také pochválil Jiří Koula: „*Sice přinesu pár sov do Atén, ale musím zmínit, že Dobrý je prostě Démon. Je démon na jevišti i mimo ně, kdo jiný by mohl ztvárnit ústřední postavu Sorokinova románu? A učinil-li tak on, má vůbec smysl, aby to zkoušel ještě někdo jiný?*“²¹⁸ Říká, že diváci nechodili do divadla na Sorokina nebo Polívkovou, ale na Dobrého. Nedoporučovala se stylem: „*Chceš zažít atmosféru carského Ruska v dnešní době? Tak si zajdi do Studia Hrdinů.*“²¹⁹ Ale: „*Už jsi viděl(a) Dobrého v Opričnikovi? Ne? Tak to musíš!*“²²⁰

Podle Vladimíra Mikulky Polívková zcela ruší dějovost, tedy zasazení do budoucnosti, do roku 2027: „*Před diváky jednoduše předstoupí Karel Dobrý a v reálném čase předvádí, jakou obtížnou, ale o to bohuželjší činností se musí zabývat při své práci pro gosudara a pro větší slávu Ruska.*“²²¹ Mikulka říká, že Dobrý figuru opričnika buduje pomalu a důkladně. Na publikum působí velmi pozoruhodně, protože dokáže s postavou velmi dobře splynout. To však trvá jen do poloviny představení, postava přístup vyčerpává a je najednou velmi zřetelná. Divácká pozornost se tedy přesouvá k tomu, co děj sděluje, ale dle Mikulky již půda není tak pevná jako samotný herecký výkon: „*Část potíží vyplývá z razantního seškrtní předlohy. Symbolicky laděné scény, především homosexuální orgie opričníků, ale třeba i dlouhý závěrečný monolog s vlčí maskou (znakem opričníků) na tváři postrádají kontext; ačkoli Dobrý dokáže přitáhnout pozornost, působí tyto pasáže poněkud samoúčelně.*“²²²

---

²¹⁶ DN: *divadelní noviny*. 2013: 8.

²¹⁷ Machoninová 2015.

²¹⁸ Koula 2016.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ RESPEKT 2013: 61.

²²² Tamtéž. s. 61.

„*Bud' jsi car, nebo opričník. Anebo jsi nic,*“²²³ říká Vladimír Hulec pro časopis REFLEX. „*Vynořuje se z vany. Nahý a suverénní. Mluví divákům přímo do očí. Vytahuje nebohé (doufejme, že herce) z řad a mučí je. Mlátí je, topí se vaně. Obchází diváky ze všech stran. Mluví a mluví. Chvástá se, vysmívá a vládne. Nad diváky, Ruskem, celým světem,*“²²⁴ takhle hovoří o úchvatném hereckém výkonu Karla Dobrého, který byl oprávněně oceněn prestižními hereckými cenami.

Michal Zahálka vyzdvihuje to, že divadlo má velkou výhodu oproti knize: „*Opričníkovy oběti sedí mezi námi, jsou „z nás“, řada může přijít na každého.*“²²⁵ A opět, jako většina kritiků vyzdvihuje pozoruhodný výkon Karla Dobrého: „*Je nesmírně charismatický, doslova magnetizující herec, který má jakousi zlověstnost už od pohledu v sobě.*“²²⁶ A také tvrdí, že ač je sám na stovku diváků, daří se mu vyvolat dojem obklíčení všech do jednoho.

„*Vznikla snad jeden z nepůsobivějších sólových hereckých výkonů, jaké lze v divadle spatřit, bez pachuti exhibicionismu, absolutně oddaný duchu předlohy,*“²²⁷ říká o inscenaci Marie Zdeňkové pro *Divadelní noviny*.

„*Polívková se příznačně nesoustředila tolik na líčení děje, jako spíše na myšlenkový svět předlohy a pomocí charismatického výkonu Karla Dobrého se podařilo evokovat jak obludnost režimu a vykonavatelů jeho idejí, tak – díky hercům ukrytým mezi diváky – okamžitý pocit ohrožení a nejistoty jeho ‚poddaných‘,*“²²⁸ píše Jakub Škorpil do časopisu *Svět a divadlo*.

---

²²³ REFLEX 2014: 52.

²²⁴ Tamtéž. s. 52.

²²⁵ Hospodářské noviny 2013: 10.

²²⁶ Tamtéž. s. 10.

²²⁷ DN: divadelní noviny 2016: 6.

²²⁸ SVĚT A DIVADLO 2016: 72.

3.4 Inscenace podle Tygr v tísní

*Divadelní soubor Tygr v tísní se zaměřuje především na adaptaci literatury z 20. a 21. století, autorské divadlo a hledá nové formy divadla v netradičních prostorech. Hlavními postavami souboru jsou režisér Ivo Kristián Kubák a dramaturgyně a autorka Marie Nováková.*²²⁹

Režie a dramaturgie Dne opričníka se v souboru Tygr v tísní ujali Ivo Kristián Kubák a Marie Nováková. Choreografii připravila Zuzana Veselá, kostýmy Anna Hrušková a zahráli si Vladimír Benderski společně s Adamem Langerem.²³⁰

Hlavní roli Andreje Daniloviče ztvárnil Vladimír Benderski, herec rusko-židovského původu. Role má pro Benderského zvláště velký význam, jelikož čerpá ze svých zážitků z Ruska, Izraele a totality: „*Tato látka je pro mě velice osobní, protože jsem vyrostl ve společnosti, která měla totalitní charakter. Tato společnost měla šanci se změnit, ale nepodařilo se jí to a asi ani nepodaří. O tom bych chtěl vyprávět.*“²³¹

Jedná se o monodrama, tedy představení jednoho herce, které se uskutečnilo poprvé 29. února 2016 v pražské VILE Štvanice.

Jako diváci rozesazeni za vnější stranou stolů, které jsou rozestavěny do písmene „U“²³² se díváme na zpověď opričníka Gosudarovy gardy – Andreje Daniloviče v podání Vladimíra Benderského – zákonem nepostižitelného. Sezení přispívá k tomu, aby se diváci cítili na scéně více přítomni. U stolu najdeme asijské jídelní hůlky pro každého hosta a plátky květů lilí. Přes židle jsou přehozeny rudé saténové župany.²³³

Místo lustrů ze stropu visí naleštěné mísy. V pozadí hraje laciná orientální hudba. Světla zhasínají a slyšíme z nahrávky sen o velkém bílém koni, stejně jako v inscenaci podle Studia Hrdinů.²³⁴

---

²²⁹ Tygr v tísní. *Divadlo ve spárech literatury* [online]. [cit.2022-01.17]. Dostupné z: <http://tygrvtisni.cz/o-nas/>

²³⁰ Tygr v tísní. *Den opričníka ve VILE Štvanice* [online]. 2016 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: http://tygrvtisni.cz/media/TZ_Tygr_Opricnik.pdf

²³¹ Tamtéž.

²³² ilustrační foto viz Přílohy, č. 2.

²³³ DN: divadelní noviny 2016: 6.

²³⁴ SVĚT A DIVADLO 2016: 70.

Ze tmy se zpomaleným během přibližuje Benderski v černém kostýmu²³⁵ a vchází na „jeviště“, kterým se pro něj stává plocha mezi stoly, stoly samotné, ať už bude hrát na nich, pod nimi nebo za nimi.²³⁶ A pronáší: „*Dnes tu trůní celá moskevská opričnina. Jedu pozdě.*“²³⁷

Svléká si zbroj, lehce se oplachuje a zdraví diváky. Říká, že u Táty se vždy dobře pije a jí a zatím neviditelný Táta se vzápětí ozývá z reproduktorů a Pařez mu líčí svůj den:

„*Jak den proběhl?*“

„*Slovo a dílo! Dobře! Zaplat' Pán Bůh, Táto!*“

„*Vyprávěj podrobně.*“

„*Když podrobně, tak podrobně.*“²³⁸

Najednou je tma a střih a téhož dne se nacházíme v opričnikově bytě, který se probouzí z těžké kocoviny. Ráno začíná sérií kliků. Jako v knize následuje první úkol – vražda Ivana Ivanoviče Kunicyna a následné znásilnění jeho vdovy. Od Táty (Adama Langera) následně dostává další tři úkoly – návštěva věstkyně, cenzurování lidového pěvce Artamoši v divadle a návštěva Gosudarky. Všechny tyto situace se v knize rovněž vyskytly. V průběhu dne se také oddává drogovému opojení ze zlatých rybek a zakončuje jej večerním setkáním se všemi opričníky. V samotné knize není o mnoho víc, v inscenaci tak byly vlastně vynechány pouze scény s cestou do Orenburgu, kde má Pařez jednání s celníky, a také záchrana baletky Kozlovové.²³⁹

Přestože se na scéně vyskytuje čínská stylizace (viz hůlky na stolech nebo orientální hudba), z hereckých výkonů se však nedozvídáme, proč tomu tak je. V knize je jasně řečeno, že Čína je jediným spojencem Ruska, který dováží mnoho zboží, jenom na Sibíři žije dvacet osm milionů Číňanů. Avšak v inscenaci se tento fakt zcela opomněl.²⁴⁰

---

²³⁵ ilustrační foto viz Přílohy, č. 3.

²³⁶ DN: divadelní noviny 2016: 6.

²³⁷ SVĚT A DIVADLO 2016: 70.

²³⁸ Tamtéž.

²³⁹ Tamtéž. s. 70.

²⁴⁰ Tamtéž. s. 72.

Benderski zvládá po celou dobu udržet diváckou pozornost. Avšak urputné mrazení po těle se nedostavuje. Jak říká Marie Zdeňková pro Divadelní noviny: „*strach můžeme mít akorát tak z toho, že nám herec stoupne na ruku nebo z případné scénické účasti. Na konci Pařezova dne se spolu s Tátou oddávají perverznímu opojení.*“²⁴¹

Na rozdíl od inscenace Studia Hrdinů se Kubák s Novákovou spíše zaměřují na děj, vykreslují téměř všechny události, jež se odehrály v knize. V podstatě opisují děj, nikoliv myšlenku. Hrůza se zde spíše vytrácí.²⁴² Zatímco Polívková upřednostňuje chladnost a krutost Pařeza, obludnost režimu jako takovou, kterou ztvárňuje pomocí „poddaných“ v publiku. Snažila se tak propojit opřičninu na jevišti s diváky v hledišti, ale již po první „oběti“ bylo jasné, že jde o předem domluvené herce. Ve *VILE Štvanici* jsou oba světy zcela propojené díky usazení diváků, Benderskému hrajícímu na stolech, pod stoly, okolo stolů. To na diváky dýchá pocitem, že jsou opravdu ve světě opřičniny.

Co se týče herců Andreje Daniloviče, Jiří Koula tvrdí: „*Zatímco Dobrého Pařez působil dojmem, že se na vás zle podívá a upadne vám hlava, Benderskému Pařezovi spíše věříte, že by vám ji mohl utrhnout. K tomuto pocitu světskosti pak přispívá též to, že během večera Pařez sice rány rozdává, ale taky sem tam nějakou schytá.*“²⁴³

A v neposlední řadě prostředí. Ve *VILE Štvanici* je jasně dáno, že se nacházíme v budoucnosti a v Rusku. Typické rekvizity spojované právě s touto zemí, prolínající se například ztvárněním automobilů.²⁴⁴ Naopak ve Veletržním paláci nic nenasmědčuje tomu, zdali jsme v Rusku, či jiné zemi, dokonce ani časový prostor nedokážeme jako diváci vyvodit.

3.4.1 Ohlasy

Podle Tomáše Šťástky je *Den opřičníka* v podání souboru Tygr v tísni více věrný původnímu textu než inscenace podle Studia Hrdinů: „*Diváky tak čeká jeden den v postapokalyptické Rusi budoucnosti, kde novodobý car vládne díky skupině opřičníků, přesně tak, jak jej Sorokin nalinkoval.*“²⁴⁵ Šťástka vypichuje scénu, kdy se opřičníci

---

²⁴¹ DN: divadelní noviny 2016: 6.

²⁴² SVĚT A DIVADLO 2016: 70.

²⁴³ Koula 2016.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ MF DNES: *Mladá fronta Dnes* 2016.

oddávají slasti z drogových rybek. „*Den opričníka v podání Tygra v tísní je zajímavým kusem, který si bere z původní novely to nejlepší – syrovost, skvělý jazyk a uvěřitelnou vizi Ruska.*“²⁴⁶ Avšak na vyrovnání se Karlu Dobrému to nestačilo, proto inscenace podle Tomáše Štásky obdržela „jen“ 70 %.

Jakub Škorpil pro NADIVADLO popisuje jednu ze závěrečných scén: „... tomu, kdo zná Sorokinovu předlohu, zatrne, protože se mu vybaví popis homosexuální orgie, jakéhosi bratrského rituálu zvaného ‚housenka opričná‘.“²⁴⁷ Diváci jsou rozpačití, ale Benderski s Langerem se dávají pouze do nápodoby homosexuálních hrátek. Podle Škorpila „je to divné“, na rozdíl od Studia Hrdinů, kde jeho hlavní emoci bylo zhrození se. „*Je to divadlo solidní, v případě Vladimira Benderského i úctyhodné, ale je to bohužel jen divadlo, které ne vždy zrovna nápaditými divadelními prostředky ilustruje literaturu,*“²⁴⁸ dodává Škorpil.

„*Benderski do role evidentně investuje obrovské množství energie (však je také plná fňgovaných zápasů, rvaček a excitovaných opisů sexuálních a drogových orgií) a zároveň si uchovává kontrolovaný odstup. Možná by se dalo dodat: bohužel. Třeba by právě osobní komentář dodal inscenaci potřebný odstín a bravu,*“ píše ještě v časopise Svět a divadlo.

Jiří Kříž pro časopis Právo píše, že „*po inscenaci ve Studiu Hrdinů je návrat k ‚ruské bylině z budoucnosti‘ skoro troufalý.*“²⁴⁹ Obě inscenace jsou podle něj oprávněné, avšak ta od Tygra v tísní je více autentická, syrovější, mučivější a zároveň cudnější, méně si pohrává s Pařezovou zvrhlostí.

Podle Lukáše Holubce tkví úspěch inscenace ve dvou faktorech: „*První, že se drží dost věrně původního textu, čímž se k divákovi dostává krásný Sorokinův jazyk a příběh samotný. Druhý je pak výkon Vladimira Benderskiho. Jeho ďábelské odhodlání oddaně sloužit jedině správné myšlence, velikého, jednotného, silného Ruska v rukách ztělesněného kultu osobnosti na přítomné doléhá z každého slova, z každého gesta,*

---

²⁴⁶ MF DNES: *Mladá fronta Dnes* 2016.

²⁴⁷ Nadivadlo. Škorpil: *Den opričníka (Tygr v tísní)* [online]. 2016 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <http://nadivadlo.blogspot.com/2016/05/skorpil-den-opricnika-tygr-v-tisni.html>

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ PRÁVO 2016: 12.

z každého pohledu, mnohdy velmi blízkém.“²⁵⁰ Má tedy zcela jiný názor než ostatní kritici, kteří naráželi právě na absenci hrůzy, kterou pociťovali u *Dne opričníka* podle *Studia Hrdinů*: „Přestože samotní nepřátele státu ve hře konkrétně nevystupují, je síla slova a naznačených gest neuvěřitelně silná. To zlo obklopí všechny přisedící a nic s tím nenadělají.“²⁵¹ Také říká, že je důležité, že divadlo vybízí k takto podstatným myšlenkám jako, zdali uděláme něco více, než budeme pasivně u televize sledovat anexi Krymu, okupaci Ukrajiny, či oplakávat Alexandrovce. Nutí nás k zamyšlení, aby se „Slovo a dílo“ v blízké budoucnosti nestalo realitou.

Většina kritiků je z inscenace *Tygra v tísní* rozpačitá, i zklamaná, protože *Studio Hrdinů* nasadilo opravdu vysokou laťku. Výjimkou není ani Jiří Koula, který ve své recenzi opěvuje Karla Dobrého a táže se, zdali má vůbec cenu, aby se o nový herecký výkon snažil někdo další. O Karlovi Dobrém říká, že je démon na jevišti i mimo něj. O Benderském tak promluvit nelze. „Z jeho civilního vystupování, zvláště nasadí-li si brýle, bych jej tipoval spíše na účetního, někoho, od koho bych si nechal spíše zpracovat daňové přiznání, než abych ho poslal vymáhat dluhy od problémového neplatiče,“²⁵² popisuje Benderského. Jenže jeho názor se rychle mění a popisuje jej jako „drsného chlápka, kterého nejen že byste nechtěli potkat v noci v tmavé uličce, ale o takové setkání byste nestáli ani v poledne během vánočních trhů na Václavském náměstí obklopeni davy turistů.“²⁵³

---

²⁵⁰ Holubec 2016.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² Koula 2016.

²⁵³ Tamtéž.

4 ZÁVĚR

V této práci s názvem *Vladimír Sorokin na českých jevištích* bylo mým cílem čtenáři přiblížit díla, jež byla přeložena do českého jazyka a rovněž zinscenována divadly či divadelními spolky v České republice. A to jmenovitě díla – *Fronta (Очередь)*, jehož se ujalo *Divadlo na zábradlí, Třicátá Marinina láska (Тридцатая любовь Марины)* v podání *Divadelního studia Továrna Praha*, jehož inscenace se poprvé objevila na *Nové scéně Národního divadla, Telurie (Теллурия)*, na jejíž motivy vznikla inscenace *Hřeby v hlavě ve Staré aréně v Ostravě, Dostojevskij trip* od spolku *SANANIM – Kunst Haus Praha*, a především román *Den opričnika (День опричника)*, u něhož vznikly inscenace dvě – ve *Studiu Hrdinů* v Praze a v podání souboru *Tygra v tísni*.

Z veškerých knih zařazených do primární literatury jsem vycházela z českých překladů. Na naší literární scéně jsou všechna Sorokinova díla, až na *Frontu* (která je přeložena Jakubem Šedivým), přeložena Liborem Dvořákem. Práci Sorokinových překladatelů velmi cením. Obzvláště v mém hlavním analyzovaném díle *Den opričnika*, kde se potýkáme se zastaralým jazykem 16. století, novými technologiemi roku 2027, které mají speciální jména (zpravodajská bublina, mobil, telerádio a mnoho dalších) a prózou a poezií dohromady. V textu mnohdy nalézáme poetické části, písně, které se rýmují. Nebo například v díle *Telurie*, kdy je každá z padesáti kapitol napsána jiným stylem – povídka, úryvek z učebnice, dopis, divadelní hra, ... To vše si žádá mnoho let praxe a zkušeností, což velmi obdivuji. Inscenace výše uvedených děl jsou však již bohužel nedostupné kdekoliv ke zhlédnutí, proto jsem vycházela z materiál a fondů v *IDU – Institutu umění, Divadelním ústavu*.

Divadelní hra *Dostojevskij trip* byla přeložena Janou Kleňhovou a získala jsem jí od *divadelní, literární, audiovizuální agentury DILIA, z. s.*

Pro to, abych se mohla věnovat hlavnímu dílu *Den opričnika*, jsem nejprve rozebrala pojem opričnina, co znamená a kdy a kde vznikl. Pojem opričnina vychází z přelomu 14. a 15. století, hodnoty však nabyly za vlády Ivana IV. Hrozného v 16. století, kdy Rusko rozdělil na dvě části – opričninu a zemštinu. Opričnina bylo vše, co spadalo do carovo vlastnictví, zavedl nová města a ulice, jmenoval nové hodnostáře pouze k jeho službám, Zemština byl zbytek ruské říše, kterou spravovali zemští bojaré, knížata a stávající hodnostáři. Opričnina byla carova osobní garda, kontrola a bezpečnost státu.

Co se týče divadelních adaptací románu – u první *Studia Hrdinů* jsem zhlédla videozáznam z Veletržního paláce natočený Českou televizí, u druhé od *Tygra v tísni* jsem opět využila materiálů a fondů z IDU, a to konkrétně výstřižků *Divadelních novin* a časopisu *Svět a divadlo*, kde Marie Zdeňková a Jakub Škorpil skvěle přiblížili dění na scéně do nejmenších detailů.

Pokud jde o Vladimíra Sorokina samotného, nebylo těžké pátrat po jeho životě a biografii, jelikož se jedná o stále žijícího autora, čerpala jsem z mnoha rozhovorů, ve kterých se vyjadřuje ke své tvorbě, soukromému životu, ale i politickým názorům. Mnoho článků, z nichž jsem čerpala, byly v ruském jazyce, nejvíce jsem vyházela z oficiálních stránek Vladimíra Sorokina (*Официальный сайт Владимира Сорокина*). V jeho tvorbě jsme si přiblížili jeho klíčové motivy, jimiž jsou sex, drogy, alkohol a oheň.

Sex se vyskytuje v mnoha formách a podobách ve všech analyzovaných dílech. Můžeme se zde setkat s násilným sexem, znásilněním, sexem z lásky, rituálním sexem, orgiemi, sexem mezi rodinnými příslušníky nebo homosexuálním sexem.

Drogy a alkohol v dílech také značně figurují. Sorokinovy postavy se rády oddávají opojení z nových moderních drog, jako například zlaté rybky, které si uživatel vpouští do krevního oběhu v *Dni opričníka*, telurové hřeby, které jsou uživatelům zatlučené do mozku v románu *Telurie* nebo literární drogy jako Dostojevskij, Kafka, Tolstoj, Hemingway nebo Solženicyn v divadelní hře *Dostojevskij trip*. S alkoholem se často setkáváme v díle *Třicátá Marinina láska*, konkrétně s vodkou.

Oheň se objevuje ve dvou podobách – agresivní nebo jako metafora pro pálení mostů po bývalém životě. V první variantě je tomu tak u *Dne opričníka*, kde je oheň agresivním projevem opričníků, kteří likvidují obydlí nepohodlných občanů. S druhou variantou se setkáváme v *Třicáté Marinině lásce*, kdy hlavní protagonistka pálí staré fotografie a deník, čímž začíná nový stranický život.

V neposlední řadě jsem autora zařadila do literárního období – postmodernismu. Jedná se o umělecký směr, jehož počátek se datuje ke dni 1972, kdy byla poprvé zbourána představa o doposud moderním světě. Základním principem postmodernismu je pluralismus, což znamená, že neexistuje jednotný pohled na svět, na život. Autoři tohoto období dokáží sloučit mnoho postupů a prvků, čemuž můžeme svědčit právě u Sorokina

(například v jeho díle *Telurie*). V Rusku se směr začal formovat později, vzhledem kvůli tehdejšímu politickému režimu.

Výsledná práce může být užitečná pro čtenáře, které zajímá současná ruská literatura, kteří rádi čtou nevšední, kontroverzní a provokující témata, zajímají se o divadlo, anebo současnou ruskou politickou situaci. Vladimír Sorokin má velký potenciál, který umí dobře prodat.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Primární literatura:

SOROKIN, Vladimír. *Den opričníka*. 1. vydání. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2009. ISBN 978-80-87053-29-4.

SOROKIN, Vladimír. *Dostojevskij-trip*. Překlad Jana Kleňhová. 2007. Text je dostupný v elektronické podobě v agentuře DILIA.

SOROKIN, Vladimír. *Fronta*. 1. vydání. Praha: Malá Skála, 2003. ISBN 80-902777-7-2.

SOROKIN, Vladimír. *Telurie*. 1. vydání. Příbram: Pistourius & Olšanská s.r.o., 2014. ISBN 978-80-87855-09-6.

SOROKIN, Vladimír. *Třicátá Marinina láska*. 2. vydání. Příbram: Pistourius & Olšanská, 2010. ISBN 978-80-87053-47-8.

Sekundární literatura:

APPIGNANESI, Richard a Chris GARRATT. *Postmodernismus*. Brno: Ando Publishing, 1996. Pro začátečníky. ISBN 80-902032-5-6.

BĚŇOVSKÝ, Jan. *Lingvostylistická analýza románu Deň opričníka VI. Sorokina (Srovnání s jeho českým překladem)*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze: Filozofická fakulta, Ústav východoevropských studií. Vedoucí práce: Věra Lendělová.

BLOKESCHOVÁ, Petra. *Analýza klíčových motivů ve vybraných dílech Vladimíra Georgijeviče Sorokina*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci: Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka a literatury. Vedoucí práce: Jaroslav Vala.

ČERMÁK, František, Jiří HRONEK a Jaroslav MACHAČ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-216-5.

DN: *divadelní noviny*. 2013. Praha, 2010-. ISSN 1210-471X.

DN: *divadelní noviny*. 2016. Praha, 2010-. ISSN 1210-471X.

E15. 2011. Praha: Mladá fronta, 2007-. ISSN 1803-4543.

- GLANC, Tomáš a Jana KLEŇHOVÁ. *Lexikon ruských avantgard 20. století*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-259-7.
- GRENZ, Stanley J. *Úvod do postmodernismu*. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-74-0.
- Hospodářské noviny. 2013. Praha, 1996-. ISSN 0862-9587.
- KARAMZIN, Nikolaj Michajlovič. *Obrazy z dějin Říše ruské*. Svazek 1. Praha: Odeon, 1984. ISBN neuvedeno.
- KLJUČEVSKIJ, Vasilij Osipovič. *Ruské dějiny II*. Praha: Stanislav Minařík, 1928. ISBN neuvedeno.
- LÉTALOVÁ, Pavla, Bc. *Postmodernismus v ruském románu*. Brno, 2017. Diplomová práce. Masarykova univerzita: Filozofická fakulta, Ústav slavistiky. Vedoucí práce: Ivo Pospíšil.
- MAGAZÍN+TV: *sobotní příloha deníku Právo*. 2018. Praha, 1991-. ISSN 1211-2119.
- MF DNES: *Mladá fronta Dnes*. 2011. Praha: MAFRA, 1990-. ISSN 1210-1168.
- MF DNES: *Mladá fronta Dnes*. 2016. Praha: MAFRA, 1990-. ISSN 1210-1168.
- MILON, Josef, Dis. *Ruská povídková tvorba v období 1985-2005: přehledy, stylové proudy, překlady, komentáře*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita: Filozofická fakulta. Vedoucí práce: Galina Pavlovna Binová.
- Národní divadlo. 2010. Praha, 1883-. ISSN 1212-1045.
- Ostravan: *Kulturní deník pro Ostravu a Moravskoslezský kraj* [online]. 2016 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.ostravan.cz/>
- POSPÍŠIL, Ivo. *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-068-3.
- POSPÍŠIL, Ivo. *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-068-3.
- Postmodernismus v umění a literatuře: [sborník příspěvků z vědeckého symposia s mezinárodní účastí]*. Plzeň: Pro libris, 2003. ISBN 80-86446-10-7.
- Právo. 2011. Praha, 1991. ISSN 1211-2119.

Právo. 2016. Praha, 1991. ISSN 1211-2119.

REFLEX. 2014. Praha, 1990. ISSN 0862-6634.

RESPEKT. 2013. Praha, 1989. ISSN 1801-1446.

ŘÍHOVÁ, Dagmar. *Analýza a dramaturgicko-režijní koncepce hry Dostojevskij-trip*. Brno, 2017. Bakalářská práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně: Divadelní fakulta, Ateliér režie a dramaturgie prof. PhDr. Josefa Kovalčuka, Činoherní režie. Vedoucí práce: Marek Horoščák.

Studentské listy: *nezávislý politický a kulturní čtrnáctideník*. 1991. Praha: Lidové noviny, 1990-1991. ISSN 0862-6049.

SVĚT A DIVADLO. 2016. Praha, 1990-. ISSN 0862-7258.

UNI: *kulturní magazín*. 2016. Praha, 1991.

Divadelní inscenace:

SOROKIN, Vladimir. *Den opričníka* [divadelní inscenace]. Režie Kamila POLÍVKOVÁ, výprava Kamila POLÍVKOVÁ, hudba Ivan ACHER, asistentka výpravy Andrijana TRPKOVIC, dramaturg Jan HORÁK. Studio Hrdinů Praha, Praha. Premiéra 7. února 2013.

Internetové zdroje:

PYTLÍKOVÁ, Monika. Až do dna ruské duše: Vodka jako lék, jed a společenská nutnost. *100+1* [online]. 2018 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/az-do-dna-ruske-duse-vodka-jako-lek-jed-spolecenska-nutnost>

Ruské umění zažívá atmosféru strachu. *Radio Wave* [online]. 2016 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/ruske-umeni-zaziva-atmosferu-strachu-5196117>

Rozhovor s ruským spisovatelem Vladimírem Sorokinem. *Vltava* [online]. 2008 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/rozhovor-s-ruskym-spisovatelem-vladimirem-sorokinem-5156505>

Ve Studiu Hrdinů uvedli na jeviště Sorokinův Den opričníka. *Vltava* [online]. 2013 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/ve-studiu-hrdinu-uvedli-na-jeviste-sorokinuv-den-opricnika-5094801>

Třicátá Marinina láska: kniha. *Databazeknih.cz* [online]. 2013 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/tricata-marinina-laska-43592>

SLANGOVÝ SLOVNÍK DROGOVÉ SCÉNY. *Doktorka.cz* [online]. 2009 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://drogy.doktorka.cz/slangovy-slovník-drogove-sceny>

HOLUBEC, Lukáš. Podívejte se do reálné budoucnosti – „Slovo a dílo!“ v Rusku. *I-divadlo.cz* [online]. 2016 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/blogy/lukas-holubec/podivejte-se-do-realne-budoucnosti---slovo-a-dilo-v-rusku>

KOULA, Jiří. Skutečný Den opričníka. *I-divadlo.cz* [online]. 2016 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/blogy/jiri-koula/skutečný-den-opricnika>

ŠŤÁSTKA, Tomáš. RECENZE: Syrová vize Ruska pohltí, nový Den opričníka však přišel brzy. *I-divadlo.cz* [online]. 2016 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/divadlo/den-opricnika-recenze.A160505_114009_filmvideo_ts

ULMANOVÁ, Hana. Nabokov, Vladimir Lolita. *ILiteratura.cz* [online]. 2003 [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/12667/nabokov-vladimir-lolita>

BĚLUNKOVÁ, Libuše. Sorokin, Vladimir Fronta 1. *ILiteratura.cz* [online]. 2003 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/14543/sorokin-vladimir-fronta-1>

GLANC, Tomáš. Sorokin, Vladimir - reportáž 2. *ILiteratura.cz* [online]. 2009 [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/25085/sorokin-vladimir-reportaz-2>

MACHONINOVÁ, Alena. Sorokin, Vladimir Děň opričníka. *ILiteratura.cz* [online]. 2007 [cit. 2022-01-17]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/20467/sorokin-vladimir-den-opricnika>

MACHONINOVÁ, Alena. Den opričníka. *IVysílání* [online]. 2015 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11057772473-den-opricnika/>

DEN OPRIČNÍKA: Studio Hrdinů ve Veletržním paláci Role: Andrej Danilovič. *Karel Dobrý* [online]. 2013 [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <http://kareldobry.cz/divadlo/role/den-opricnika>

Škorpil: Den opričníka (Tygr v tísní). *Nadivadlo* [online]. 2016 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <http://nadivadlo.blogspot.com/2016/05/skorpil-den-opricnika-tygr-v-tisni.html>

PAVELKA, Zdenko. Opričníci předsedlali na mercedesy, říká ruský spisovatel Vladimír Sorokin. *Novinky.cz* [online]. 2010 [cit. 2022-02-04]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/opricnici-predslali-na-mercedesy-rika-rusky-spisovatel-vladimir-sorokin-32056>

NEŠPOR, Zdeněk R. Postmodernismus. *Sociologická encyklopedie* [online]. 2020 [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Postmodernismus>

SOROKIN, Vladimír. Den opričníka. *Studio hrdinů* [online]. ©2022 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://studiohrdinu.cz/cs/production/den-opricnika/>

Vladimír Sorokin/Kamila Polívková: Den opričníka. *Studio hrdinů* [online]. 2013 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://mail.divadlo.cz/du/dudokumenty/fond/42667/42667_PR.pdf

ŽANTOVSKÁ, Ester. Rightists, Leftists, Masochists And The Romani. *Svět a divadlo* [online]. 2012 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.svetadivadlo.cz/cz/ewat-i-december-2012/rightists-leftists-masochists-and-the-romani>

Den opričníka ve VILE Štvanice. *Tygr v tísní* [online]. 2016 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: http://tygrvtisni.cz/media/TZ_Tygr_Opricnik.pdf

DEN OPRIČNÍKA Ruská bylina z budoucnosti, která nebezpečně připomíná současnost. *Tygr v tísní* [online]. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <http://tygrvtisni.cz/repertoar/archiv/den-opricnika/>

DEN OPRIČNÍKA – technický rider. *Tygr v tísní* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: http://tygrvtisni.cz/media/DOtech.plan_.pdf

Virtuální studovna: Databáze a online služby - Divadelního ústavu. *VIS* [online]. [cit. 2022-03-11]. Dostupné z:

<https://vis.idu.cz/Persons.aspx?nameId=25239&personName=Sorokin%2c%20Vladim%C3%ADr>

Virtuální studovna: Dostojevskij trip. *VIS* [online]. 2007 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=26657&mode=0>

Virtuální studovna. *Databáze a online služby Divadelního ústavu* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=8647&mode=5>

Tygr v tísní. *Tygr v tísní* [online]. [cit. 2022-01-17]. Dostupné z: <http://tygrvtisni.cz/onas/>

Karel Dobrý (1. 2. 2022, Malostranská beseda) - 7 pádů HD. *Youtube* [online]. 2022 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tQjhrUgNNmg>

Slovník cizích slov [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.cz/>

Telurie: kniha. *Databazeknih.cz* [online]. 2014 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/telurie-204191>

HŘEBY V HLAVĚ. *Staraarena* [online]. ©2022 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://www.staraarena.cz/hreby-v-hlave>

Glosář pojmů. *Drogy-info* [online]. ©2015 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=35>

Karel Dobrý: Biografie. *Csfd.cz* [online]. ©2022 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/4764-karel-dobry/biografie/>

Cizojazyčné internetové zdroje:

Рецензия на книгу «День опричника». *Bookmix* [online]. 2015 [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://bookmix.ru/review.phtml?rid=140681>

Russian sex row author summoned. *CNN.com* [online]. 2002 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z:

<http://edition.cnn.com/2002/WORLD/europe/07/25/russian.author/index.html>

Словарь крылатых слов и выражений. *Academic* [online]. 2003 [cit. 2022-02-01].

Dostupné z:

https://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_wingwords/2527/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE

Новый Сорокин «Теллурия» как энциклопедия русской

речи. *Daily.afisha.ru* [online]. 2013 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z:

<https://daily.afisha.ru/archive/vozduh/books/telluriya-kak-enciklopediya-russkoy-rechi/>

ВЛДМР СРКН. Официальный сайт Владимира Сорокина. *Srkn* [online]. [cit. 2022-

02-03]. Dostupné z: <https://srkn.ru/>

Большой толковый словарь русского языка. *Gramota* [online]. [cit. 2022-02-25].

Dostupné z: <http://www.gramota.ru/slovari/info/bts/>

Интернет Библиотека Алексея Комарова. *iLibrary.ru* [online]. [cit. 2022-02-06].

Dostupné z: <https://ilibrary.ru/text/1151/index.html>

Какой подвиг совершил Иван Сусанин. *Pnp.ru* [online]. 2020 [cit. 2022-02-06].

Dostupné z: <https://www.pnp.ru/social/ivan-susanin-sovershil-svoy-podvig-407-let-nazad.html>

День опричника" и "Сахарный Кремль": возвращается ли в Россию традиция

политической литературы. *Svoboda* [online]. 2008 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z:

<https://www.svoboda.org/a/462097.html>

The negative World of Yuri Mamleyev. *Netslova.ru* [online]. ©2022 [cit. 2022-03-01].

Dostupné z: [http://pda.netslova.ru/gorny/selected/mamleev.htm#\[2](http://pda.netslova.ru/gorny/selected/mamleev.htm#[2)

ВЛДМР СРКН. Официальный сайт Владимира Сорокина [online]. [cit. 2022-02-

15]. Dostupné z: <https://srkn.ru/biography>

Сорокин Владимир Георгиевич. *Labirint.ru* [online]. [cit. 2022-02-27]. Dostupné z:

<https://www.labirint.ru/authors/14416/>

Опричнина. *Booksite* [online]. 2015 [cit. 2022-02-06]. Dostupné z:

<https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/084/645.htm>

SOROKIN, Vladimir. *Telurie*. *Goodreads* [online]. [cit. 2022-02-25]. Dostupné z:
[https://www.goodreads.com/book/show/22375315-
telurie?from_search=true&from_srp=true&qid=CUB2lFAeCR&rank=1](https://www.goodreads.com/book/show/22375315-telurie?from_search=true&from_srp=true&qid=CUB2lFAeCR&rank=1)

6 RESUMÉ

Den opričníka, román, který po vydání rychle obsadil žebříčky bestsellerů a během čtyř let byl vydán v jedenácti evropských zemích. Podle kritiků velmi kontroverzní dílo, kritizující tehdejší situaci v ruském státu, vládu prezidenta Putina. Vladimir Sorokin byl za svá díla mnohokrát nařčen z pornografie, sám však tvrdí, že není jeho záměrem své čtenáře sexuálně vzrušit. Spíše naopak.

V této bakalářské práci jsem se zaměřila právě na analýzu Sorokinova románu *Den opričníka* a jeho dvou inscenací, které vznikly na českých jevištích, a to ve *Studiu Hrdinů* a *VILE Štvanice* pod hlavičkou souboru *Tygr v tísní*. Mimo to jsem se však zaobírala i jeho ostatními díly, která byla přeložena a adaptovaná českými divadly a divadelními spolky. Jsou jimi romány *Fronta* (*Очередь*), *Třicátá Marinina láska* (*Тридцатая любовь Марины*), *Telurie* (*Теллурия*) a divadelní hra *Dostojevskij trip*.

Práce může být užitečná pro příznivce ruské literatury nebo literatury obecně, pro čtenáře, kteří holdují provokativním a kontroverzním tématům nebo těm, kteří se zajímají o současné Rusko.

7 RESUME

Day of the Oprichnik, a novel that has quickly taken up the place in bestseller books chart right after releasing and within four years was published in eleven European countries. According to critics, a very controversial work criticizing the situation in the Russian state at the time, under the rule of the president Putin. Vladimir Sorokin has been accused of pornography many times for his work, but he himself claims that it is not his intention to sexually arouse his readers. More likely the other way around.

In this bachelor's thesis, I focused on the analysis of Sorokin's novel *Day of the Oprichnik* and its two theatre plays that were created on Czech stages, namely *Studio Hrdinů* and *Tygr v tísni*. However, I also analysed his other books translated and produced by Czech theatres. In particular – novel *The Queue* (*Очередь*), *Marina's Thirtieth Love* (*Тридцатая любовь Марины*), *Telluria* (*Теллурия*) and a theatre play *Dostojevsky trip*.

This work can be useful for fans of Russian literature or literature in general, for readers who like provocative and controversial topics or for those who are interested in situation in current Russia.

8 POZNÁMKY

Hru *Dostojevskij-Trip* zastupuje *DILIA*, divadelní, literární, audiovizuální agentura, z. s.

9 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Karel Dobrý v inscenaci <i>Dne opričníka</i> ve <i>Studiu Hrdinů</i> . Scéna znásilnění.	70
Příloha 2: Poznámky k divadelní inscenaci <i>Den opričníka</i> v podání <i>Tygr v tísní</i>	71
Příloha 3: Vladimír Benderski v inscenaci <i>Dne opričníka</i> podle <i>Tygr v tísní</i> . Kostým.	72

10 PŘÍLOHY

Příloha 1: Karel Dobrý v inscenaci *Dne opričníka* ve *Studiu Hrdinů*.

Scéna znásilnění.²⁵⁴

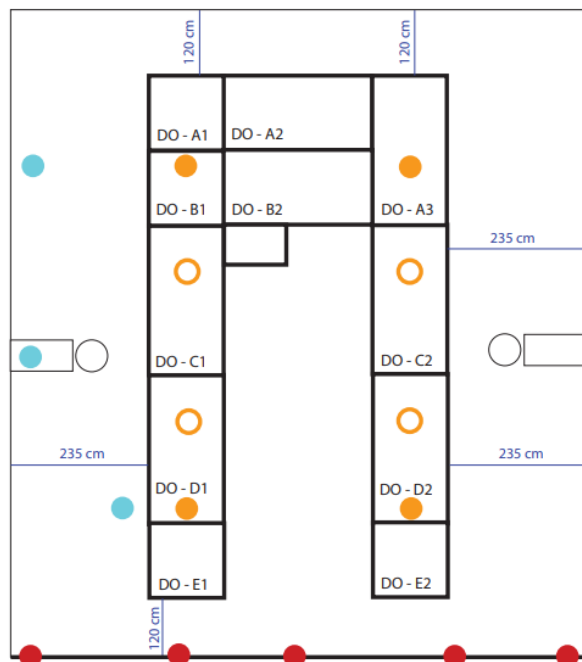

---

²⁵⁴ Karel Dobrý. *DEN OPRIČNÍKA: Studio Hrdinů ve Veletržním paláci* Role: Andrej Danilovič [online]. 2013 [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <http://kareldobry.cz/divadlo/role/den-opricnika>

Příloha 2: Poznámky k divadelní inscenaci *Den opričníka* v podání

*Tygr v tísní.*²⁵⁵

DEN OPRIČNÍKA

DO - A1 až DO- E2: - značení na praktících a deskách
- praktík 80 cm výška, černý
- desky černé
- schůdky

- háček na zavěšení zrcadla: zrcadlo zavěsit za poslední kroužek řetězu
- hák na zavěšení kapoty : všet za poslední kroužek řetězu
- háček na závěs
- vlasec: navázat na řetěz zrcadel cca 4. kroužek řetězu od shora protáhnout háčky na stejném trámu (pohyb do stran) protáhnout otvorem ve zdi k technice

REKvizITY:

- zelí: 5 sáčků zelí, v zrcadle D2
- knihy: 3 + 1 bílá psaná azbukou, v zrcadle A3
- zlaté třípytky v dealeráku 2x: 1x vložené do bílé knihy zrcadlo A3, 1x u Táty
- zlatý řetěz: zrcadlo B1
- peníze: zrcadlo D1
- labut: v čele stolu, návod na složení na youtube
- plátky lilie: poházené po stole
- čínské hůlky: jedny u každé židle
- župánky: na židlich
- Tátova židle: v čele stolu
- hole: opřené o zeď za závěsem
- megafon: visí na zdi za závěsem
- kukla: visí na věšáku za závěsem
- stůl + ubrus červený samet
- křišťálový lustr
- závěs
- mikrofon

Pařez: krabička cigaret, zapalovač, dvě cigarety bez filtru

Táta: halena (bílé tílko), třípytky

KOSTYMY:

Pařez: kabát, brnění, kalhoty, pásek, boty, náušnice - zvoneček, brýle, hodinky, župánek

Táta: kalhoty, tričko, boty, hodinky, župánek

²⁵⁵ Tygr v tísní. *DEN OPRIČNÍKA* – *technický rider* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: http://tygrvtisni.cz/media/DOtech.plan_.pdf

**Příloha 3: Vladimír Benderski v inscenaci *Dne opričníka* podle Tygr
v *tísni*. Kostým.²⁵⁶**

---

²⁵⁶ Tygr v *tísni*. *DEN OPRIČNÍKA* Ruská bylina z budoucnosti, která nebezpečně připomíná současnost [online]. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <http://tygrvtisni.cz/repertoar/archiv/den-opricnika/>